

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Jernbane Apoteket

Frederiksbjerg Apothek 100 år

1878 27. maj 1978

Jernbane Apoteket

Jubilæumsskrift

med en aneliste for stifteren

Niels Bygom Krarup

Af I. M. Priskorn

Udgivet af
apoteker Kjeld Sachmann

Århus 1978

Denne bog er sat med
11 punkt Meridien
og trykt på specialglittet Tryk 250
i 1000 eksemplarer
hos Hostrup Film-Grafik,
Århus, maj 1978

Indhold

Sundhedsvæsenet anno 1878	9
Tiden op til 1878	13
Niels Bygom Krarup	17
Verden udenfor apoteket 1878-1918	27
Joseph Otto Johannes Wulff	29
Verden udenfor 1918-1922	37
Hans Viggo Hansen	39
Verden udenfor 1922-1941	51
Hans Jacob Theiss Errboe	55
Verden udenfor 1941-1955	63
Jens Clemen Bang Termansen	69
Verden udenfor 1955-1975	73
Kjeld Sachmann	77
Lidt om apoteket og samfundet	81
Receptkuerverter	86
Aneliste for Niels Bygom Krarup	89
Personregister	91
Litteraturliste	95

Forord

100 år kan synes en lang tid, men Århus Jernbane Apotek er kun en årsunge blandt apoteker. Tilmed har det ført en så omtumlet tilværelse i de år, det har eksisteret, at det knap nok har kunnet samle traditioner. Netop derfor er det måske særlig vigtigt ved denne runde fødselsdag ligesom at samle forbindelserne bagud og give det livskraftige apotek, hvad det mangler, en historie.

100 år regnes i menneskeslægters historie gennemsnitlig som 3 generationer, og 3 gange har vort apotek skiftet adresse, siden det blev grundlagt på Banegaardsvejen i 1878. Desværre er der ikke bevaret noget som helst i apotekets arkiv, der kan belyse dets historie; vi har derfor været henvist til at benytte trykte kilder, hvis karakter og indhold har været afgørende for skriftets form.

100 år af Århus historie set fra en levende og driftig virksomhed, sådan må man vel nærmest betegne dette skrift med de begrænsninger, tid og omfang sætter. Jeg vil hermed takke apoteker K. Sachmann for en interessant opgave. Desuden takker jeg min kollega på Statsbiblioteket Søren Lund for hans store hjælpsomhed og interesse for projektet, og endelig takker jeg tidligere overbibliotekar Emanuel Sejr for den velvilje, han har vist ved at stille sine omfattende samlinger til rådighed for mig.

imp

Sundhedsvæsenet anno 1878

Det kongelige Sundhedskollegium, der i 1803 havde afløst den 63 år gamle institution Collegium Medicum, var et råd af medicinere og kirurger, lige mange af hver, i regelen 10 mand ialt, under ledelse af en Decanus, der blev valgt af dem selv.

Dette råd stod i 1878 direkte under Justitsministeriet, og havde gjort det siden 1840. Før dette år havde øverste instans været Danske Kancelli.

Sundhedskollegiets virksomhed kan opdeles i tre hovedfunktioner.

1. Deltagelse i centraladministrationens arbejde ved råd og henstillinger til ministerierne.
2. Administrationen af embedslægenes virksomhed, tilsyn med jordemødre etc., overtilsyn med diverse anstalter, sygehuse, plejehjem etc., tilsyn med apotekervæsenet, rådgivning og vejledning for institutioner, kommuner, sundhedskommissioner etc., samt udgivelse af diverse beretninger og andre tryksager.
3. Afgivelse af retsmedicinske erklæringer til domstolene.

Der synes at have bestået et udmærket forhold mellem justitsminister Johs. M. V. Nellesmann og Det kongelige Sundhedskollegium i de 21 år fra 1875-1896. En lang række love så dagens lys, trods de vanskelige politiske forhold, og samarbejdet var altid gnidningsløst.

Indenfor sundhedssektoren gennemførtes i disse år følgende love: karantænelove 1880, 1885 og 1893, sindssygeudgifternes overgang til staten 1884, undersøgelse af levnedsmidler 1891 og 1894,

ligbrænding 1892, smitsomme sygdomme 1888 og 1892, jordemødres lønning 1893 og apotekervæsenet 1894 og 1895.

Man kan med fuld ret sige, at dette udmærkede samarbejde fik sit grundskud, da justitsminister P. A. Alberti tiltrådte i 1896.

Blandt Det kongelige Sundhedskollegiums funktioner var også den at foreslå oprettelse af nye apoteker, at fastlægge disses placering og at anbefale et passende udvalg af de ansøgere, der måtte være til et sådant nyt apotek.

I Nellemanns tid havde man altid fulgt sundhedskollegiets indstillinger, men Alberti viste sig snart at have sine egne meninger om sundhedsvæsenet.

Da det i 1906 kom til et endeligt brud, henviser sundhedskollegiet i et åbent brev til en lang række tilsidesættelser af kollegiets råd og indstillinger og anfører: »Da det kongelige Sundhedskollegium oprettedes ved Reskript af 13. Maj 1803 for under det Danske Kancellis Overbestyrelse at have et vedvarende Tilsyn med det hele Medicinalvæsen og med alle de offentlige Sundheds-Foranstaltninger i Kongens Riger og Lande, paalagdes der det i Reskriptet udtrykkeligt de samme Pligter og overdroges det de samme Rettigheder i Henseende til alt Medicinal-Politiet vedkommende, som ifølge Forordningen af 9. April 1740 og Foundationen af 22. Juni 1785 hidindtil i denne Henseende havde været paalagte og tilstaaede Collegium Medicum og det i Køberhavn værende Kirurgiske Akademi.

Blandt de Bestemmelser, som derved blev gældende for Kollegiet, var § 5 i Forordningen af 9. April 1740:

»Alle, som enten til det almindelige Bedste eller for sig selv i egne Tilfælde i Medicinen, Farmacien, Chymien, Kirurgien, Jordemoder- og alle dertil hørende Kunster og Videnskaber noget have at angive, foreslaa, forespørge, klage, Raad og Assistance at søge, skal sig ved dette Kollegium sømmelig melde, uden dets Vidende og Approbation intet nyt og usædvanligt begynde, og, om nogen tror sig fornærmet, da oppebie dette Kollegii samdrægtige Betænkende og Decisum.«

Resultatet af dette åbne brev, dateret den 19. december 1906, blev en ophævelse af sundhedskollegiet, og den 13. marts 1908

blev der nedsat en kommission til at forberede en omordning af Statens civile sundhedsvæsen.

Fra nedlæggelsen af Det kongelige Sundhedskollegium i 1907 og til denne kommissions betænkning af 1909 førte til Lov nr. 111 af 30. april 1909, var sundhedsvæsenet underkastet det såkaldte Statskontor for Sundhedsvæsen.

Ved lov nr. 111 fik vi sundhedsstyrelsen, som vi nu kender den, omend der i de mellemliggende år er kommet en meget lang række af love, forordninger og cirkulærer, der nærmere præciserer sundhedsstyrelsens rettigheder og pligter.

Tiden op til 1878

Åbningen af Suezkanalen 1869 var en milepæl i Europas historie. Med ét slag var Orienten rykket os ind på nært hold, og det kom som et vældigt pust ind over vore oldeforældre. Verden var blevet meget mindre end før. Intet syntes mere umuligt.

I 1878 levede Danmark under ministeriet J. B. S. Estrups provisoriske love og Venstres visnepolitik. Justitsminister var som nævnt den dygtige jurist og retslærde, professor Johs. M. V. Nellesmann, som ved sit redelige arbejde i samfundets tjeneste undgik det had, som ellers fra store dele af befolkningen ramte Estrup og hans ministerium.

Den russisk-tyrkiske krig var endt, og Europa kom ind i en stabil periode, hvor man troede, at al krig var afskaffet. Det var en optimistisk tid, fuld af virkelyst og initiativ.

Det myldrede frem med opfindelser. Telefonen, fonografen, centrifugen, benzinet, alt sammen kommer det i denne tid, der indvarsler det store skred i udviklingen. Samfærdselsmidlerne bliver mere stabile, togforbindelser bliver oprettet, og sejskibenes tid rinder ud under dampskibenes hårde konkurrence.

Danmarks industrialisering er lige begyndt. »Hvad udad tabtes skal indad vindes« er parolen, og mange dygtige mænd sætter gang i hjulene. Men det er også en tid, hvor den umodne liberalisme viser sig i al sin rå udnyttelse.

Århus var en lille by på knap 25.000 indbyggere. Det var ikke længe siden, byen var krøbet over åen nordfra, men nu var Frederiksbjerg indlemmet, og man havde fået pusterum for en tid.

Alligevel følte alle Århusianere, at alt, hvad der lå syd for linien Vesterallé-Sønderallé, var uden for byen. Herude på grænsen af menneskelig beboelse, hvor nu Regina ligger, havde Frich lagt sine fabrikker.

Ryesgade var nylig ført igennem til den nye banegård, der åbnede for den store verden udenfor, men den var endnu knap bebygget, og der lå stadig mange haver i området, især ned mod den senere rutebilstation.

Århus havde jernbaneforbindelse både mod syd til København, til grænsen og til hele det system af jernbaner, som nu var under udvikling, og mod nord helt til Frederikshavn. Mod vest kunne man via Skanderborg komme til Silkeborg, og mod øst havde DFDS åbnet forbindelsen til alle betydende danske havne.

I 1877 var Østbanen til Grenå åbnet, og samme år begyndte dampskibsfarten ned langs kysten med »Turister« og »Marselisborg«.

Sundhedsvæsenet i Århus var ikke noget at prale af. De patienter, der ikke selv kunne gå til hospitalet i Dynkarken, hvor senere Ths. S. Sabroes fabrikker lå til for nylig, blev båret til hospitalet i en flettet kurv på en bærebør med to stænger, hvis de da ikke selv havde vogn. Sygekassebevægelsen var begyndt 1863 med Håndværkernes sygekasse, der snart sammen med Arbejdsmændenes blev til Sygekassen Århus.

Ude i Risskov lå det nye sindssygehospital, men det var dengang så langt ude, at det ikke i folks bevidsthed havde noget med Århus at gøre.

Arbejdernes Byggeselskab var startet i 1862, og noget af det første, det lod bygge, var nogle arbejderboliger på den anden side af banegården. Herude kom også Århus Palmekærnefabrik, der senere kom til at hedde Århus Oliefabrik.

Der var to apoteker i byen og en håndfuld praktiserende læger, så kloge mænd og koner havde gode kår både i byen selv og i omegnen.

Men man var i bystyret udmærket klar over nødvendigheden af en udbygning af sundhedsvæsenet, og der var da også allerede i 1869 indgået ansøgning om at få oprettet et apotek på Frederiksbjerg. Denne ansøgning var blevet afslået.

Fornyed ansøgning i 1874 gav 2¹/₂ år senere, efter ministerskifte i 1875, et imødekommende svar, men ikke noget kontant resultat, sikkert på grund af visnepolitikken. Først, da 222 beboere på Frederiksbjerg i fællesskab indgav ansøgning, kom der gang i sagen. En kongelig resolution af 27. maj 1878 vedtog oprettelsen af et apotek indenfor grænserne af Frederiksbjerg distrikt. Bevillingen blev opslået ledig samme år.

Niels Bygom Krarup

Den 26. oktober 1878 fik cand. pharm. Niels Bygom Krarup, der ved den tid konditionerede på Gl. Torvs Apotek i København, bevilling til det nye apotek i Århus.

Krarup var født i København den 21. juni 1834 som søn af manufakturhandler Thure Frederik Krarup og hustru Cathrine Vilhelmine Borchorst. Familien boede da på Østergade, der var byens første brolagte gade.

Hans fædrene slægt var for størstepartens vedkommende gejstlige af alle grader. På mødrene side stammer han fra københavnske håndværksmestre, tildels med tilknytning til hoffet. Se anelisten bag i bogen.

Krarup kom til at gå i Christianshavns Borgerdydskole, hvor hans farbror og navne var bestyrer til 1842. I 1846 flyttede faderen sin forretning til Kultorvet, hjørnet af Pustervig, hvor slægten i de følgende 60 år havde sit samlingspunkt.

Egentlig skulle Krarup have studeret, men han og lærdommen kunne ikke rigtigt sammen, siges det i en af hans nekrologer, »Meddelelser fra Familien Krarup«, side 26. Farmacien var i hans tid ikke noget akademisk studium, selv om man fulgte visse kurser på Universitetet, så han blev sat i apotekertilrettelse på Frederiks Hospitals Apotek, der dengang var forpagtet af Chr. Schifter Holm, og her var han discipel i tiden 1849-50.

Resten af sin discipeltid havde han hos apoteker Gregers Forbæch på Korsør Apotek, til han i september 1853 tog farmaceutisk medhjælpereksamen ved Søndre sjællandske Landfysikat med 1. karakter i praktik og 2. karakter i teori.

Som exam. pharm. konditionerede Krarup nu i et halvt års tid på Svane-Apoteket i Odense under apoteker Jes Pedersen, der var sønderjyde. Her traf han sin første hustru, Marie Amalie Aarestrup, datter af digteren, stiftsfysicus Carl Ludvig Emil Aarestrup, og blev forlovet med hende.

Krarups næste kondition var i det nyindrettede Løve-Apotek i Kolding, som hans forlovedes svoger, apoteker Frederik Ludvig Friis, havde købt. Her blev han i tiden februar 1855 til august 1856. Sidstnævnte år i juli måned døde Emil Aarestrup uden at være blevet anerkendt som digter.

I 1857 tog Krarup farmaceutisk kandidateksamen II med laud., hvorefter han vendte tilbage til Friis i Kolding, hvor han blev til februar 1859.

Derpå konditionerede han på Svane-Apoteket i København, der lå i Østergade og ejedes af en af fremtidens mænd, Alfred Benzon. Her fik Krarup indblik i de helt nye ideer om engros handel med færdige droger, kemikalier og materialvarer, der skulle blive Alfred Benzons livsopgave. Samtidig var han så rart nær ved familieresidensen på Kultorvet.

Imidlertid var han og Marie Amalie Aarestrup begyndt at blive utålmodige. En forlovelsestid på 6 år var lang selv dengang, men han måtte have en indtægt, de kunne leve af, og nu forpagtede Krarup brændevinsbrænderiet på Ny Holte kro i oktober 1861, og den 10. august 1862 stod endelig brylluppet.

Brænderiet var dog ingen guldgrube, og i april 1865 gav han op derude, for den 1. maj at begynde som bestyrer af Alfred Benzons »Østergades Materialhandel«, der lå i kælderen under apoteket. Dette varede dog kun kort, for allerede i oktober samme år forpagtede Krarup Kong Salomons Apotek også Østergade af apoteker C. L. Erichsen for en periode af 10 år.

Ifølge kontrakt af 10. oktober skulle forpagtningen omfatte apoteket med alle til dets drift og brug benyttede lokaler, en 3 værelses lejlighed på 1. sal, 2 værelser til medhjælperpersonalet på 2. sal og et par andre rum, alt med inventar og varelager. Den årlige forpagtningsafgift var 3000 rigsdaler.

Krarup fik forkøbsret på apoteket, men kort efter gav Erichsen fuldmagt til assessor pharm. J. C. Hauberg og fabrikant A. V. Mülller til at bestyre sine ejendomme, og i 1873, 2 år før udløbet af Krarups kontrakt, solgte han apoteket til Axel Georg Mülller. C. L. Erichsen var stifter af »Den farmaceutiske Forening«.

Jernbane Apotekets grundlægger og patriark Niels Bygom Krarup (1834-1917).

Det var formentlig med et afståelsesbeløb fra Kong Salomons Apotek i hånden, at Niels Bygom Krarup i 1873 købte sig ind som interessent i et konsortium, der ejede og drev dampbrænderiet »Møllehusene« i Roskilde, men dette foretagende gik fallit, og det endte med akkord i 1876.

Nu måtte han begynde helt forfra og konditionerede så på Gl. Torvs Apotek i København fra november 1876 til juni 1879.

I 1868 havde Krarup fået et rejsestipendium på 400 kroner fra den Reiersenske fond for at studere svovlsyrlings anvendelse i brænderierne i Østrig.

I 1871 fik han rejsestipendium på 600 kroner fra Indenrigsministeriet for at studere brænderidrift i Frankrig.

Niels Bygom Krarup var fra 1. marts 1872 til 1. juni 1879 Militær-Medicinalrevisor under Finansministeriet, afskediget efter ansøgning den 23. april 1879.

I 1873 var han censor ved farmaceutisk kandidateksamen.

Den 26. oktober 1878 fik Niels Bygom Krarup bevilling til at anlægge et apotek i Århus.

Bevillingen gjaldt et apotek, der skulle ligge indenfor grænserne af Frederiksbjerg, og da Niels Bygom Krarup fik lov til at grundlægge sit apotek på Banegårdsvejen overfor Århus Banegård, var der vrede røster, som rejste sig herimod, idet de hævdede, at hvis de havde troet, at apoteket kunne ligge der, var der mange flere, der havde søgt. Der blev dog ikke taget nogen notits af disse klager.

Krarup valgte i første omgang at indrette sig i lejede lokaler i Centralhotellets stueetage.

Der eksisterer desværre ikke nogen grundplaner af dette hus, ligeså lidt som af apotekets næste adresse, Banegaardsvejen 57. Begge huse forsvandt ved den store omlægning af Banegårdsplads i 1920'erne.

Som vi senere skal erfare, har man heller ikke mere det oprindelige inventar bevaret.

Vi ved dog fra en lang række forordninger og love, hvordan et apotek skulle være indrettet, hvilket varelager der skulle være til

Et kig ned ad Ryesgade ca. 1883 med Centralhotellets karakteristiske hjørnetårn i forgrunden. Her var apotekets første adresse i årene 1878-1889.

stede osv., og visitatsbøgerne fortæller, at der ikke har manglet noget i, at Frederiksbjerg Apotek var et fuldt funktionsdygtigt apotek, der kunne forsyne sit distrikt med gode og friske medikamenter efter farmakopeens krav.

Apotekets omgivelser er blevet fuldstændig ændret siden grundlæggelsen. Det er ved denne tid, en ældre herre beklager sig i avisen over de mange rutschebaner i byen, og han nævner bl. a. banegårdshøjen, hvorfra man kunne gå og altså kælke ned til hjørnet af Ryesgade, hvor Niels Bygom Krarups apotek lå.

Vi er så heldige, at der er bevaret både et maleri af Fr. Frandsen, et farvelitografi af maleren Alfred Dahlsen og nogle fotografier, så det er muligt at få et indtryk af forholdene, som de var lidt senere, hvor der kom biograf og sporvogn på pladsen.

I den allerførste tid har det været knap så bebygget, for da holdt apoteker Krarup høns i haven bag huset.

Byens gader blev oplyst af gaslygter, og samme lyskilde brugte man indendøre, men vi har ingen garanti for, at denne luksus var nået ud til denne udkant af byen, da Krarup begyndte sin virksomhed.

Når vi altså skal forestille os Krarups apotek, må vi se det som et kakkelovnsfyret lokale oplyst af gasblus eller petroleumslamper.

Som alle andre apotekere ved den tid havde Krarup sine folk boende hos sig i et patriarkalsk forhold.

Den yngste discipel har skullet stå tidligt op for at fyre i kakkelovnen, pudse lamper, tørre støv af osv. Han har i begyndelsen vibret med næseborene på grund af de mange eksotiske dufte i farmaciens urtegård. Dem er det blevet småt med på det sidste.

Det var også ham, der skulle sørge for at holde iglerne i form med frisk vand osv. En gang om ugen skulle de nulres mellem håndfladerne, og kun de, der trak sig sammen til en lille hård pølse, var tjenlige til at komme i det friske glas, de andre blev kasseret.

Og så skulle han passe godt på at binde omhyggeligt over glasset, da han ellers kunne finde iglerne spredt over hele gulvet om morgenen.

Vi har set, hvordan Niels Bygom Krarup har skiftet kondition en masse gange. Sådant var tidens skik tilsyneladende, for det er ikke mange, af de medhjælpere, vi finder boende hos ham i vejviseren, der optræder mere end et par år.

Blandt de ansatte nævnes i 1888 en frk. Aarestrup, der sikkert må være af Krarups afdøde hustrus familie.

Marie Amalie Aarestrup skænkede ham følgende børn: Anna Elisabeth i 1865, Sofus i 1867, Oluf i 1868, der døde spæd, Marie i 1871. Alle de levende kom godt i vej.

Hun døde fra mand og børn den 28. juli 1872 kun 39 år gammel og kom således ikke til at opleve sin ægtemand som apoteker, men hun oplevede heller ikke hans fallit.

Krarup levede nu som enkemand til 1893, hvor han den 25. maj giftede sig med Karen Mathilde Andrea Winding, der da var 19 år gammel.

Den interesse for Østen, som Suezkanalen havde vakt i Europa, viste sig bl. a. i den nye møbleringsstil, som vi har kaldt klunketiden, og vi må forestille os Niels Bygom Krarup i disse omgivelser i hele hans liv.

I bladet »Meddelelser om Familien Krarup« skriver en nevø, T. F. Krarup, følgende karakteristik af sin slægtning:

»Skal der nu siges nogle Ord til Særtegning af den Personlighed, som udfyldte denne Livsramme, saa var Grundtrækket sikkert den Nøjsomhed og Pligttroskab, som var hans bedste Arv fra Fædrenehjemmet, og som han fik saa god Brug for i de mange Aar, inden han selv blev Apotheker, hvor hans ydre Livsvilkaar var yderst knappe. Nær beslægtet med disse Egenskaber var vistnok hans udprægede Trang til den yderste Regelmæssighed i den daglige Livsførelse. Det var i sin Tid en velkendt Sag i Aarhus, at hvis ens Uhr var i Uorden, kunde man som Nødhjælp godt benytte en Observation af, om Apotheker Krarup var gaaet ud paa en af sine daglige Ture og hvor langt han til det givne Tidspunkt var kommen; det skulde nok passe med ganske faa Minutters Nøjagtighed.

Offentligt Liv deltog han ikke aktivt i; hvis kommunale Hverv o. lign. nogensinde er bleven ham tilbudt, har han sikkert straks

og bestemt sagt nej. Derimod var han Kasserer i Velgørenhedsselskabet, og denne Gerning holdt han af; den kunde udføres i det stille, og han gav her ikke blot sit Arbejde, men ogsaa sine Penge; han var langt mere rundhaandet, naar det gjaldt Godgørenhed, end naar der var Tale om Udgifter til hans egen Livsførelse, der gik ud over, hvad han mente hørte til i et jævnt borgerligt Hjem.

Iøvrigt var han intet Hængehoved, tværtimod; han kunde — bortset fra de sidste Aar, hvor Alderen gjorde sin Ret gældende — særdeles godt paaskønne Livets materielle Goder og var, hvad man kalder en udmærket Selskabsmand, der kunde holde sprudlende vittige Taler, ofte med et satirisk Tilsnit, som maaske undertiden gjorde et mindre harmløst Indtryk, end tilsigtet. I Aarhus havde man en lille sluttet Kreds, »Kegleklubben«, der samledes ganske regelmæssigt en Gang om Ugen om Keglerne; men det var sikkert ikke Keglespillet, der var Hovedsagen ved det gemytlige Samvær.

I hans Enkemandstid var hans regelmæssige fjerdingaarlige Rejse til København en stadig Kilde til Glæde for Familien i København, navnlig for alle Nevøerne, for hvem Kulminationen var den regelmæssige Tur i Varieté, en Adspredelse, som vi ellers ikke var vante til.

I de senere Aar trak han sig — mere og mere træt af Livet — tilbage i stille Glæde over sit lykkelige Hjem, men stadig levende interesseret for alle de unge i Familien, først og fremmest hans egne Børn og Børnebørn, men ogsaa for alle Nevøerne og Niecerne.«

I 1887 købte Krarup genboejendommen på det andet hjørne af Ryesgade og Banegårdsgade, nr. 57, og efter en omfattende ombygning af huset og indretning af apoteket flyttede han herover i marts 1889.

Der findes ikke i kommunens arkiver nogen tegning af denne ejendom, men arealet opgives i 1918 til 1278 kvadratalen. Bygningen var på 3 etager, tildels udlejet.

Det er sandsynligt, at apoteker Krarup og hans stab i tiden, mens apoteket havde til huse på hotellet, fik fuld pension her, og det er vel ikke usandsynligt, at denne ordning er fortsat efter flytningen, så længe den gammeldags patriarkalske ordning herskede, men

efter hans andet ægteskab i 1893 har det vel medført en ændring for hans eget vedkommende, og efterhånden blev det mere almindeligt, at personalet boede ude i byen.

Mens Niels Bygom Krarup havde 4 børn i sit første Ægteskab, blev det andet barnløst. Hans anden hustru var betydeligt yngre end han, men ægteskabet var meget harmonisk.

Krarup deltog som nævnt ikke i det offentlige liv, men hans anden hustru blev som bekendt en flittig deltager i det kommunale arbejde i Århus.

Den 23. december 1917 døde apoteker Niels Bygom Krarup 83 år gammel uden forudgående sygdom af alderdom, og efter afdødes ønske foregik begravelsen i stilhed. Et afsnit i apotekets historie var tilende.

Verden udenfor apoteket 1878 - 1918

Med Niels Bygom Krarups død forlader vi klunketiden. Verden var midt i en forfærdelig krig, som med ét slag bragte en ny verdensmagt frem på scenen.

Ligesom Suezkanalen indledte et nyt afsnit i verdenshistorien, således blev en ny kanal, Panamakanalen, indledningen til en ny epoke, Europa gled bag af dansen og det unge USA, som havde måttet overtage arbejderne på Panamakanalen efter Frankrig, overtog nu også ledelsen i udviklingen, og mens Europa før havde hentet inspiration fra Orienten, hentede man nu sine impulser fra det nye, unge, dynamiske land.

Den nye vestlige stil i glas og stål kom til at hedde funkis. Den var også en logisk konsekvens af det nittende århundredes største opfindelser: den friske luft og hygijenen.

I næsten 40 år havde Krarup siddet inde med privilegiet på Frederiksbjerg Apothek. Det var et langt spand af år, og der var da også sket et og andet i den tid.

Bilerne var begyndt at rulle, de første motorcykler var ved at blive gamle, og de dristigste unge mænd var begyndt at hæve sig fra jorden i flyvende maskiner. Ja, man var begyndt at bruge flyvemaskiner til krigsbrug.

I 1879 havde man vist et elektrisk tog på en industriudstilling i Berlin, Diesel havde opfundet sin motor i 1898, og motorskibet Selandia var sejlet ud på sin opsigtsvækkende jordomsejling i 1912.

Margarine var blevet opfundet i 1880, det første andelsmejeri med centrifuge og dampmaskine var blevet dannet i 1882, og 2 år efter var der 7 andelsmejerier i Århus amt. Otto Mønsted startede sin margarinefabrik i Århus i 1883. Samme år fik Århus sin første telefon, og Århus havn blev udvidet med den nye Nordhavn, der i 1904 blev fulgt af Sydhavnen.

Odderbanen kom i 1884 og skaffede nye kunder til apoteket. Mindre betydning fik Hammelbanen i 1902.

I 1884 fik Århus amt sit første sygehus ved Ingerslevs Boulevard, senere flyttet til Viborgvej. Den første idé om et universitet i Århus blev fremsat i 1884, og i 90erne blev ideen drøftet livligt.

Århus hospital anskaffede endelig en sygevogn i 1885, så de fattige ikke skulle i bærekurven.

I 1893 oprettedes det nye kommunehospital på Knudriisbakken, 1913 kom Marselisborg hospital, og samme år stiftedes Jydsk Medicinsk Selskab.

Universitetsdrøftelserne havde i 1902 ført til oprettelsen af Statsbiblioteket, der kom til at ligge på fattiggårdsbakken. Der havde ganske vist været et Folkebibliotek i byen fra 1869, men efterspørgslen var meget stor, og Statsbiblioteket måtte i de første år fungere som aflastning for dette.

Århus fik sit første elektricitetsværk i 1900, og byens indbyggertal rundede de 50.000. Den jydsk Handelshøjskole blev grundlagt i 1905, i 1907 omtales Århus som »en jævnt pænt beliggende Ravnekrog«.

I 1908 blev de militære skildvagter ved Nationalbankens filial fjernet. Det år begyndte Frich at flytte sine fabrikker ud af byen, en udflytning som kom til at vare 5 år. Strøget kom til at ligne et strøg.

Landsudstillingen 1909 blev en stor succes, omend den blev en økonomisk fiasko. Den havde vist, at Århus kunne magte et større projekt, og det gav trods et vist øjeblikkeligt tilbageslag håb for fremtiden.

Byen havde skudt sine grænser langt mod syd og indlemmet Marselisborg gods, da Krarup døde, og bevillingen blev opslået ledig den 19. januar 1918.

Joseph Otto Johannes Wulff

I Farmaceutisk Tidende kunne apotekeren i Vejen læse følgende:
»Ledig Apotekerbevilling. Privilegiet for Frederiksbjerg Apotek i Aarhus er ledigt. Opslaaet ledigt den 19. Januar 1918. Udløber den 9. Februar 1918. Ansøgning om Bevilling til at drive dette Apotek stiles til Kongen og indsendes forsynet med Stempel til Takst 1 Krone til Sundhedsstyrelsen, Christiansgade 22, København B. Sundhedsstyrelsen, den 19. Januar 1918. — Oplysninger om Frederiksbjerg Apotek i Aarhus. Omsætningen har i de sidste 5 Aar været

Receptur ca. 30000 - 24700 - 27600 - 34600 - 33100.

Haandkøb ca. 26900 - 27500 - 25800 - 27000 - 19300.

Ejendommens Areal er 1278 Kvadratalen. Den ejes af Apoteker Krarups Bo. Bygningen er i 3 Etager, tildels udlejet og vil senere eventuelt kunne indrettes til Fremleje. Paa Apoteket beskæftiges for Tiden 3 Kandidater, 2 Disciple og 1 Defektrice.«

Den 22. marts fik apotekeren i Vejen meddelt bevilling til Frederiksbjerg apotek i Århus.

Denne mand hed Joseph Otto Johannes Wulff, han var født i Thisted den 13. februar 1860 som søn af lærer ved Thisted realskole, cand. theol. Kristian Frederik Wulff og hustru Julie Avgusta Vilhelmine Jacobsen. Farfaderen Joseph Wulff var domæneforvalter på Vitskøl kloster, og her har Wulff måske som barn gået med farfar i hånden og lært om de forskellige lægeplanter i klosterhaven. Wulffs far blev senere lærer ved Ranum Seminarium, sognepræst i Haurum-Sall i 1870 og i Stege fra 1881, men da var sønnen forlængst flyttet hjemmefra.

Joseph Otto Johannes Wulff var den ældste af 7 søskende. Slægten kan findes i Stamtavle over den Svendborgske Familie Graae, 1882.

Hvis klosterhaven har givet Wulff interesse for farmacien, har han ikke manglet forbindelse til faget.

Da apoteker Frederik Herman Ludolph Marx Seidelin den 22. april 1859 afgik ved døden i Ringe, skete der det usædvanlige, at enken Margrete Marie Rasmie Sofie, født Jacobsen, fik tilladelse til at fortsætte apotekets drift »indtil videre« med approberet provisor under tilsyn af apoteker Lotze i Odense. Det var vistnok første gang, at et personligt privilegium så at sige gik i arv til enken, men, som vi skal se, blev det ikke den sidste.

Denne dame var Wulffs moster, og det var i hendes enkesæde, han begyndte sin discipeltid den 1. februar 1876 på Ringe apotek. Provisor var i denne periode 1876-78 Sophus Marius Rützou, der senere fik apoteket Godthåb på Frederiksberg.

I årene 1878-80 var Wulff på Ny Apotek i Viborg, der dengang svarede til sit navn, idet det åbnede den 1. marts 1878 under apoteker Edvard Emil Kiers privilegium af 2. juli 1877 på Hjultovet. Denne periode afsluttede Wulff med medhjælpereksamen i 1880. Hans far havde fået sognekald i Haurum-Sall sogne, og Ny Apotek i Viborg har sikkert været det apotek, der lå nærmest ved moderens kødgrøder, hvortil han har kunnet komme hjem hveranden søndag, når han havde fri.

Fra 29. januar 1880, hvor han tog sin medhjælpereksamen ved Viborg-Thisted fysikat med 1. karakter, gik Wulff nu på skole i København og tog kandidateksamen i januar 1882.

Den første februar 1882 får han ansættelse som cand. pharm. på Farsø apotek hos Hans Frederik Plesner, der var præstesøn ligesom han selv og som hans mosters afdøde ægtemand. Man aner en tradition i præsteslægterne. Det var vel ikke de »sorte får«, der blev apotekere?

Her i Farsø konditionerede han til 1. august 1883, og det er sikkert på dette tidspunkt, før han rejste, han har giftet sig med chefens datter, Clara Maria, der var 20 år.

Wulffs næste kondition var Stege apotek, og igen var det familiære hensyn, der var afgørende for valget. Her i Stege havde nemlig hans far fået præstekald i 1881, og nu kunne han komme og præsentere sin brud for familien. Ferie kendte man jo ikke til den gang, og arbejdstiden var lang. Man må hjælpe sig, som man kan. Da det blev klart, at apotekeren Johan Christian Monberg ville

Jernbane Apotekets navngiver, Joseph Otto Johannes Wulff (1860-1932).

sælge apoteket, har Wulff ikke ønsket at blive »solgt«, så han er tilsyneladende uden kondition fra 1. marts 1885 til 1. november 1886. Måske har han aftjent sin værnepligt i den tid.

Stege apotek blev overtaget af den nye apoteker pr. 1. januar 1886.

Den 1. november 1886 begynder Wulff på det idyllisk beliggende Søtorup apotek hos apoteker Oluf Mygdal. Her var han til 1. august 1888, stadigvæk i familiens nærhed, så man kunne ses en gang imellem på frisøndagen.

Det var imidlertid oplagt, at der ikke var nogen fremtid i stadig at konditionere på små afsidesliggende apoteker. Han måtte sige farvel til familielivet og rejse til København.

Hos apoteker Carl Frederik Friis Pedersen på Christianshavns apotek var Wulff nu fra 1. februar 1889, til apoteket blev solgt til overtagelse den 1. januar 1890. I denne periode boede Wulff på Torvegade 19.

Ved salget fik han nu 2 chefer, idet Hans Rasmus Victor Pedersen, sælgerens søn, og Johan Christian Ammentorp Juulmann købte apoteket i fællesskab og fik fælles bevilling.

Ingen kan tjene 2 herrer, og den 1. april 1890 flyttede Wulff sit skilt til svigerfar i Farsø, hvor han var i et halvt år.

Her har han ikke kunnet undgå at ekspedere dyrlægens børn, Johannes og Thit, der har hentet medicamenter til far. Hvem skulle have troet, at de 2 unger skulle blive berømte forfattere!

Herefter var Wulff 14 måneder på sukkerfabrik, og fra 1. november 1891 til 1. februar 1892 på Rødby apotek, hvor apotekeren hed Christian Thomas Schat Behrend.

Allerede den 13. november 1891 havde Wulff fået autorisation som provisor på Skibby apotek i Horns herred, hvor enkefru Kinch havde fået lov til at sidde »indtil videre« med godkendt bestyrer. Han har nok haft 3 måneders opsigelse hos Behrend, da han først tiltræder stillingen den 1. februar 1892.

Her blev han kun et år, hvorpå han igen søgte til hovedstaden.

Denne gang søgte han kondition på apoteket Falken på Frederiksberg hos den hæderkronede næsten sagnagtige kæmpe Axel Eugen Murillo Schleisner, der havde udfoldet sin farmaceutiske kunnen både i udlandet og herhjemme på en lang række felter, hvoriblandt bør nævnes skibsindustrien.

Schleisner havde netop overtaget apoteket efter apoteker Hjorths dødsbo.

I 2¹/₂ år arbejdede Wulff nu hos denne kapacitet, der desværre ikke kom til at vise sine evner som apoteker, da han døde efter denne korte periode den 1. september 1895. For tredje gang kom Wulff til at arbejde for en enke, denne gang dog ikke som bestyrer. Hertil blev approberet Otto Joachim Niels Thaarup.

Efter godt og vel 4¹/₂ år på Frederiksberg, hvor han havde boet på Rolfsvej 2, 3. sal, søgte Wulff nu kondition på Det kgl. Frederiks Hospitals apotek, hvor Krarup havde været et halvt hundrede år før.

Apoteker var her Victor Christian Emil Ludolf Horn, der havde en 1-årig kontrakt med hospitalet, der skulle fornyes hvert år.

Her blev Wulff fra 1. september 1897 til 1. august 1903, idet han rejste umiddelbart før, Horn døde.

I de 6 år på Det kgl. Frederiks Hospital boede Wulff i Willemoesgade 61, 3. sal, på Østerbro.

Efter en række ansøgninger fra beboerne i egnen blev der ved kongelig resolution af 5. november 1902 oprettet et personligt privilegeret apotek i Gesten sogn, og den 7. s.m. blev privilegiet opslået ledigt således:

»Gesten er beliggende i Andst Herred, Ribe Amt, ³/₄ Mil fra Vejen, 1¹/₂ Mil fra Brørup, 2 Mil fra Egtved og 2³/₄ fra Kolding. Der findes ingen Læge, men en Dyrslæge paa Pladsen. Ingen Jernbane. Søgningsskredsen opgøres til ca. 5800. I Andst bor en Læge.«

Dengang stavede man alle navneord med stort, og hvis man ikke var stiv i geografien, kunne det nok gibbe i en, når man læste, at Gesten lå ³/₄ mil fra vejen.

Det har nu ikke afskrækket Wulff, for ham var det, der den 17. februar 1903 fik bevillingen til dette nye apotek. Allerede i marts

måned købte han en grund i Øster Gesten på 2 skæpper land, beliggende ved Koldingvejen.

Han lod selv ejendommen bygge og apoteket indrette, som det kan findes beskrevet i »Farm. Tidende« 1903.

Det kunne ikke gå. Et apotek, der lå så langt fra alting og ikke i nærheden af noget, kunne ikke give sin ejer et rimeligt udkomme, og efter en del overvejelser, hvori indgik muligheden af at flytte Brørup apotek, kom sundhedskollegiet til det resultat, at der skulle oprettes et apotek i Vejen, og at Gesten skulle være hjælpeapotek for dette nye privilegium.

Apoteker J. O. J. Wulff kunne herefter den 31. august 1907 åbne sit nye apotek i Vejen, samtidig med at han beholdt bevillingen til hjælpeapoteket, som han lod bestyre af den senere apoteker Jens Peter Marius Bollerup.

Mon ikke det har været med bange anelser, fru apoteker Wulff har forladt København for at slå sig ned på randen af hede og mose, hvor hedelærken var den eneste musik, når man ser bort fra de hule drøn fra Vesterhavets brænding. De bange anelser har haft det godt i Gesten-årene, da det gik relativt dårligt, men i stationsbyen Vejen er hun nok faldet nogenlunde til.

I Vejen indrettede Wulff sig i en nyopført ejendom på hjørnet af Nørregade og Østergade, som han i begyndelsen lejede for 17.000 kroner, ifølge Søren Alkærsig. Årene 1906 til 1919 var nok den længste periode, Wulff nogensinde havde boet på et sted, men i 1918 var det så, han så det opslag i »Farmaceutisk Tidende«, som bragte ham til Århus.

J.O.J. Wulff var ikke i familie med den kendte forretningsmand i Århus Rudolph Wulff, men Henrik Jacob Wulff, der i 1872 havde været med til at stifte Jyllands-Posten, var apotekerens farbror.

Som det klart fremgik af opslaget, var Frederiksbjerg Apotek et godt indarbejdet apotek med en stor stabil omsætning. Det lille fald kan let forklares ved varemangel på grund af krigens svigten-

Jernbane Apotekets anden adresse. Krarups ejendom i 1889-1917, på det andet Ryesgadehjørne mod Banegårdsvejen. Her lå apoteket indtil 1923. Billedet er taget i 1916.

de leverancer fra udlandet, og rationeringernes gunstige indflydelse på folks sundhed.

Apoteker Wulff var ikke i tvivl, og den 1. juli 1918 overtog han apoteket på bevilling af 22. marts s.å. 14 måneder senere fik han bevilling til at oprette et nyt apotek i Nørre Allé også i Århus, og den 24. maj 1921 åbnede han dette, idet han flyttede hele inventaret fra Frederiksbjerg Apotek, løst og fast, med til Nørre Allé.

Til den næste bevillingshaver efterlod han nogle tomme lokaler og et nyt navn, Jernbane Apoteket.

Sit nye apotek kaldte han Munkeapoteket. Han levede formentlig længe nok til at fortryde sit sidste bytte.

Apoteker Joseph Otto Johannes Wulff døde i 1932, da Jernbane Apoteket efter svære trængsler var blevet et virkelig første klasses apotek.

Verden udenfor 1918-1920

Det var kun en kort periode, J. O. J. Wulff sad på Jernbane Apoteket, og i den tid skete der naturligvis ikke den store udvikling, men tiden var begivenhedsrig nok endda, ikke mindst set fra et medicinsk synspunkt.

Verdenskrigen sluttede som bekendt med våbenstilstandsftalen den 11. november 1918, men den fulgtes af den langt mere dødelige spanske syge, der på 2 år dræbte 20 millioner mennesker over hele verden.

For Århus vedkommende var der skred i Universitetsplanerne. Der blev nedsat en kommission i 1919, og det viste sig nu, at det blev det veludbyggede hospitalsvæsen, der kom til at gøre udslaget. Nu kom også det før så afsides liggende Statshospital i Ris-skov i betragtning.

I 1920 fik vi Tuberkulosestationen og Naturhistorisk Museum, og Statsbiblioteket startede sin første tidsskriftlæsekreds den 4. september.

Det var også det år, Århus Stadion blev indviet.

Århus var ikke mere en ravnekrog. Kongefamiliens tilbagevendende sommerophold på Marselisborg var også med til at bringe byen mere i søgelyset.

Der var så småt ved at danne sig et nyt kulturcentrum i Danmark, det første udenfor København. Decentraliseringen var begyndt.

Hans Viggo Hansen

Med de 2 første apotekere har vi haft at gøre med folk af en vis velstand og uafhængighed gennem de forbindelser, slægt kan skaffe. Ingen af dem har behøvet at lide nød.

Med den tredje apoteker møder vi en mand af en helt anden støbning.

Hans Viggo Hansen blev født den 27. maj 1873 på hjørnet af Adelgade og Rådhusstræde i Bogense, hvor hans far Carl Hansen var barber i mindst 20 år.

Vi kan finde det pudsigt, at barber Hansen averterer med »Masker i stort Udvalg« ved fastelavnstide, og at han i 20 år regelmæssigt har en lille annonce i Bogense Avis med »Alle Slags Knive og Saxe slibes godt og billigt«. Det viser kun, at Viggo Hansen, som han kaldte sig, var af beskeden herkomst.

Bogense var måske et af de mest stillestående områder i hele landet. Gennem 30 år fra 1860 til 1890 faldt folketallet fra 1906 personer til 1899.

I sådan et stille samfund er der ingen plads for initiativ. Enhver har forskanset sig i sin lille »niche«, og det er ikke bare uklogt at forsøge sig med noget, der kan tangere andres interesser, men også taktløst.

De daglige nyheder blev så sent som i 1910 slået op på byens vandposter, så først kom der et vandværk. Den håndtrukne brandsprøjte blev først afløst i 1932, men byen havde det smukkeste torv, man kan tænke sig, og her lå skolen, hvor Viggo Hansen kom til at gå.

I dette stille »bagvand« voksede Viggo Hansen op, håbløst klar over sin triste fremtid, men i 1889 forlod faderen Bogense.

Det kan have været følgende notits i Bogense Avis, der jo kun kunne være møntet på ham, som fik ham til at bryde op fra byen:

»Reform i Barbervedenen. Reform er Navnet paa en ny Frisør- og Barberstue, som af Hr. Chr. Petersen er aabnet i Holbergsgade 9 i København, og som stiller sig til Opgave at bandlyse al Overføring af Smitstof gennem Klipping, Frisering og Barbering ved Hjælp af gennemført Renlighed og Desinfektion. Servietter, Børster osv. blive kun benyttede en Gang og saa kastede i Sublimatvand, og hele Arrangementet gjør ifølge »Morgenbl.« et praktisk, renligt og fornuftigt Indtryk.«

Den 16. juli 1889 begyndte Viggo Hansen som discipel på Grenå apotek, der netop ved den tid averterede i avisen med: »Gebr. Gehrigs elektromotoriske Tandhalsbaand for Smaa børn ...«.

Det er ikke umuligt, at Viggo Hansen fra sin fars barbersonsalon har været fortrolig med igler og deres pasning, men ellers har det alt sammen været nyt og ukendt.

Det siges i Dam & Schæffer, at faderen senere blev møller, men det har jeg ikke kunnet finde bekræftelse på.

Apoteket i Grenå havde til huse i en smuk enetages bygning med stor kvist. Det lå på torvet og ejedes af apoteker Niels Frederik Wilhelm Elin Hoffmeyer, der havde haft det i 22 år og skulle beholde det i endnu 21 år.

Her gik nu Viggo Hansen i 3½ år, til han fik sin medhjælpereksamen i januar 1893 med 1. karakter. Derpå konditionerede han samme sted fra 1. februar til 1. november, hvorpå han rejste til København for at læse.

Sin kandidateksamen tog han fra den nyoprettede Lærestalt med 1. karakter i januar 1895, aftjente sin værnepligt, og konditionerede så på Sundby apotek fra 1. september 1896 til 1. april 1907.

Nu fulgte et par år i Schweiz, først Bern og derpå Montreux, spændende år for en endnu ret ung mand.

Den 3. maj 1910 giftede Viggo Hansen sig med Johanne Philippa Petersen, datter af købmand Johannes Petersen.

Fra april 1909 til april 1921 konditionerede Viggo Hansen igen på Sundby apotek, hvor han må have befundet sig godt. Tre apotekere »sled han op« på Sundby apotek: sønderjyden C. D. C. Fehr, fynboen R. Th. H. Lange og sjællænderen S. J. V. Causse.

Manden, der endelig bragte apoteket i hus, apoteker Hans Viggo Hansen (1873-1941).

Han må have været opfattet som et helt faktotum i apoteket, der den dag i dag ligger på Amagerbrogade 65.

Disse mange års stabil beskæftigelse med indøvede rutiner gav Viggo Hansen overskud til at deltage i organisationsarbejde. At lysten var der, kan ikke forbavse, når man tænker på hans sociale baggrund.

»Dansk Farmaceutforening« blev grundlagt samme år, som Viggo Hansen blev født, under navnet »Pharmaceutisk Medhjælperforening«. Den blev startet for at bedre medlemmernes muligheder for at få eget apotek, dels ved at modarbejde oprettelsen af hjælpeapoteker, dels ved at få afskaffet de salgbare privilegier, der var det almindelige til 1842, hvor man begyndte at udstede personelle privilegier. Der var dog stadig et flertal af de såkaldt reelle privilegier, og man ønskede at købe dem til foreningen, så de kunne gøres til personelle.

Tidligere havde ingen uformuende kandidat haft nogen mulighed for at købe et apotek, og ved det gammeldags patriarkalske system, hvor han boede på apoteket og altid skulle være til rådighed, var der ingen mulighed for ved ekstraarbejde at skaffe sig et lille overskud.

I 1913 blev Viggo Hansen medlem af hovedbestyrelsen for foreningen, i 1915 formand, i 1916 mæglingsmand i den farmaceutiske voldgiftsret og revisor i »Apotekernes Kreditforening«, i 1918 medlem af bestyrelsen for samme og medlem af bestyrelsen af »Farmaceutisk Pensionskasse«.

I 1919 holdt han op som formand og som mæglingsmand, og i 1920, da han fik bevillingen til Jernbane Apoteket, trak han sig ud af pensionskassens bestyrelse. Derimod blev han siddende i endnu et par år i bestyrelsen for »Apotekernes Kreditforening«.

Det var en periode med uoverskuelige problemer. Ikke så snart havde Viggo Hansen fået en overenskomst i stand, der så rimelig ud, før inflationen havde slået bunden ud af alle beregninger. Noget form for dyrtidsregulering kendte man ikke til, og et regule-

ringstillæg, som skulle deles mellem kandidaterne, blev til næsten intet p.g.a. det stærkt stigende antal.

Apotekerne var ikke villige til at give sig på noget punkt, og oppositionen i foreningen var lige så fast i sine krav om en håndfast politik overfor apotekerne. Var striden hård udadtil, var den ikke mindre hård på hjemmefronten, og alle metoder blev taget i brug, hemmelige kartoteker over oppositionen, censur af deres indlæg i bladet osv.

Det er klart, at en formand, der arbejder under sådanne forhold, må blive bedømt forskelligt. De officielle udtalelser i FT og »Archiv for Farmaci og Chemi« ved hans udnævnelse til apoteker, kalder ham »en nobel og stilsfærdig Mand« og »en fribaaren og retlinet Personlighed«.

Men han blev også smædet ved sin afgang fra formandsposten med vers som:

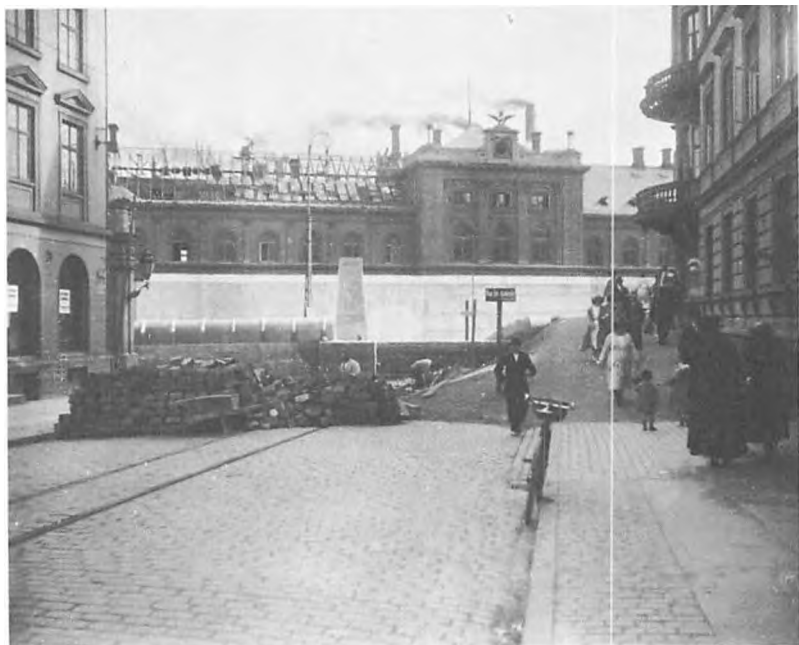
»Viggo Hansen, tag din Hat i Tide.
Ej med Laurbær blev din Vej bestrøet,
Vi vil glemme, du har voldt os Kvide,
Krudtet var jo til, før du blev født.«

Den 2. december 1920 fik Viggo Hansen bevilling til Jernbane Apoteket i Århus og overtog det den 24. april 1921. Det lå stadig i den tidligere Krarups ejendom på hjørnet af Ryesgade og Bane-gårdsgade 57.

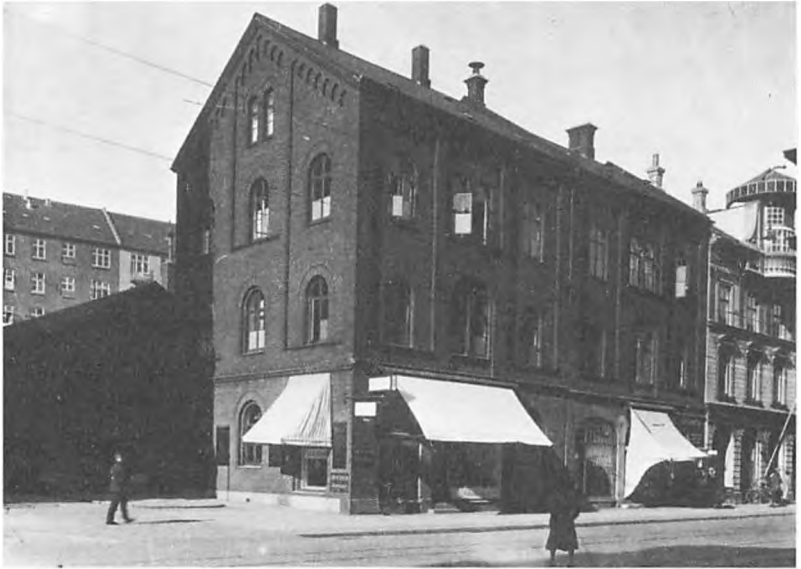
Han kom imidlertid over til et fuldstændig raseret apotek. Hele varelageret, alt løst inventar og alt det faste på nær en dampkedel var flyttet af den tidligere apoteker J. O. J. Wulff.

Det ovennævnte vers kunne endnu udlægges som godmodigt drilleri mellem kolleger, men knap var Viggo Hansen kommet i gang, før hans tidligere opposition i foreningen fik ram på ham ved at gennemføre en strejke, den eneste i foreningens historie, og dermed demonstrere, hvad de mente, han burde have gjort. Strejken varede en måned.

Viggo Hansen fik god brug for sin forbindelse til »Apotekernes Kreditforening«.

Reguleringen af Banegårdsplads betød et alvorligt afbræk i apotekets virksomhed. Billederne, der begge er fra 1923, viser øverst Banegården og til venstre apoteket set fra Ryesgade og nederst apoteksbygningen under nedrivning.

*Apotekets midlertidige adresse i Ryegade 22-24, som kom til at bestå i 6 år, fotografere-
ret ca. 1832.*

Men hermed var trængslerne ikke ovre. Kommunen begyndte nu en storstilet omlægning af Banegårdspladsen, og to år senere, i juli 1923, måtte Viggo Hansen flytte.

På grund af de særlige forhold gav Justitsministeriet tilladelse til, at apoteket flyttede et stykke ned ad Ryegade til nr. 22-24, hvor Viggo Hansen havde skaffet lokaler.

Tilladelsen var dog kun for en midlertidig flytning, og det blev gjort klart for Viggo Hansen, at bevillingen var knyttet til Banegårdspladsen.

Et midlertidigt apotek skulle ikke desto mindre opfylde alle Sundhedsstyrelsens krav, og for at sikre sig dette, havde man visitatorerne. Den 14. august 1923 udtaler amtslægen og apoteksvisitator Dahlberg, at samtlige lokaler tilfredsstiller fuldtud fordringerne i Sundhedsstyrelsens Cirkulære af 15. Januar 1916, enkelte ting er endnu ikke helt i orden, men indretning og udstyrelse er praktisk og tidssvarende.

Også varelageret blev kontrolleret og fundet i orden. Personalet var 1 kandidat, 2 eksaminerede medhjælpere, 1 discipel og 3 damer.

Det var så anden gang, Viggo Hansen indrettede apotek. Et held var det vist for ham, at det kom til at vare 6 år, før Banegårdspladsen var så vidt færdig, at han kunne tænke på at flytte igen.

Den 27. september 1924 oprettede Viggo Hansen et håndkøbsudsalg i Hørning.

I 1927 døde hans hustru den 6. august, og Viggo Hansen gik igen ind i organisationsarbejdet.

I 1927 blev han sekretær og i 1928 næstformand for Danmarks Apotekerforenings Århus-Randers Kreds.

Samme år giftede han sig igen i Tranebjerg på Samsø med postmester Henry Winthers datter Karen. Det var den 23. november. Et nyt håndkøbsudsalg blev oprettet den 7. februar 1929 i Tranebjerg.

Imidlertid havde der under arkitekt Høgh-Hansens ledelse rejst sig et nyt ejendomskompleks på Banegårdsplads. Muremestre var brødrene Knudsen og tømrermester Ejnar Petersen, og det var en forudsætning for ejendommens rentabilitet, at apoteket blev lejer.

Alligevel viste det sig, at der var blevet sat for lidt plads af til apoteket, så man måtte bygge en enetages bygning ud i gården, for at få det til at passe.

I dette kompleks i nr. 8 fik Viggo Hansen endelig indrettet sig permanent den 1. april 1929. Tredie gang er lykkens gang, siger et gammelt ord.

Tegningerne til officinets inventar var udført af husets arkitekt. Væggene oven over træinventaret blev dekoreret af kunstmaler Harald Borre, der inddelte arealet i kvadratiske felter og malede gamle kemiske og alkymistiske figurer direkte på det grove kalkpuds.

Intet blev sparet for at gøre det endelige apotek så smukt og tidsvarende som muligt.

I 1931 åbnede Viggo Hansen endnu 2 håndkøbsudsalg i henholdsvis Hasselager og Mårslet.

Et blik ned ad Ryegade i 1925, der viser apotekets placering i gaden.

Det nye boligkompleks på Banegårdsplads i 1929, hvor Jernbane Apoteket har haft til huse siden, set øverst fra SV og nederst fra SØ.

Apoteker Hans Viggo Hansen døde den 6. januar 1941 efter længere tids svaghed kun 67 år gammel. Farmaceutisk Tidende bragte en længere nekrolog over ham, hvoraf vi har lånt følgende:

»Interessen for og Forstaaelsen af de konditionerende Farmaceuters Kaar gik heller ikke tabt for Viggo Hansen, efter at han var blevet Apoteker. Hans Medarbejdere paa Apoteket fremhæver netop nu ved hans Bortgang, at han var en ualmindelig god Chef, der i Erindring om de Vanskeligheder, han selv havde været med til at overvinde for sine Kolleger, søgte at give sine Medhjælpere de bedst mulige Arbejdskaar. Da den nuværende Dyrtid satte ind, var det heller ikke nødvendigt at anmode Viggo Hansen om et Dyrtidstillæg – det gav han uopfordret, og i stort som i smaat mærkedes det, at han, der selv var en faglig Dygtighed, kunne vurdere sine Medarbejders Arbejde og værdsætte det efter Fortjeneste.«

Disse hans Medarbejdere satte dødsannonce i både Aarhus Stiftstidende og Farmaceutisk Tidende om deres afholdte Chef.

Hans anden Hustru overlevede ham, og det fremgår af hendes dødsannonce, at de ingen børn havde.

Verden udenfor 1922 - 1941

Tyverne begyndte med en verdenskrise. De usunde krigsforetagender brød sammen, da de »normale« tider vendte tilbage, der blev en katastrofal arbejdsløshed.

Landmandsbanken krakkede i 1922, og i 1923 indleder Danmark og Norge forhandlinger om Østgrønland.

I 1925 får vi storlockout og Statsradiofoni, Andelsbanken likviderer. Kastrup Lufthavn tages i brug.

I 1927 er man stærkt optaget af skandalen om Chaplins skilsmisse, af Lindbergs Atlantflyvning og af Mussolinis regeringsdannelse, der iagttages med interesse og håb i den borgerlige presse. Folkebanken lukker i 1929.

Dødsstraffen afskaffes i Danmark i 1930. I 1932 får vi en valuta-central til kontrol af vor import. Den svenske tændstikkonge Ivar Kreuger begår selvmord.

En vis østriger ved navn Adolf Hitler blev tysk rigskansler i 1933, hvor man var begyndt at se lidt skeptisk på Mussolini.

Vi fik Lillebæltsbroen i 1935. Moskva-processerne i 1936, krigsrygter, oprustninger, stigende priser på verdensmarkedets råstoffer, ny krise i Danmark.

I Århus fik vi Radiumstation i 1922, rutebilstation i Rosensgade i 1923, og på Amtmandstøften i 1930.

Statsbiblioteket startede en medicinsk tidsskriftlæsekreds i 1925, og i 1926 kom en kemisk-farmaceutisk læsekreds til. Initiativtageren til disse læsekredse var overbibliotekar Vilhelm Grundtvig, der personligt gjorde et meget stort stykke pionerarbejde her.

I 1929 åbnede Struers kemiske Laboratorium i Århus, måske et praktisk resultat af læsekredsarbejdet.

Århus Hovedbanegård vis-à-vis Jernbaneapoteket stod færdig i 1929 og var ved indvielsen smykket fra ende til anden med flag og guirlander.

Jernbaneapotekets mangeårige laboratoriemedhjælper Henry G. Wium, som begyndte på apoteket for snart 50 år siden, har givet følgende lille tidsbillede fra pladsen.

»I begyndelsen af 1930'erne var trafikken på Banegårdsplads meget sparsom. Der var kun en enkelt sporvognslinie op til Trøjborg. Der var så stiltfærdigt, at en af farmaceuterne på sine søndagsvagter tog sin stol og bord ud på fortovet og læste søndagsavisen i solskinet.

Han hyggede sig undertiden i snak med den eneste taxavognmand, der havde holdeplads ved banegården. De to havde kun den vanskelighed ved dette arrangement, at de ikke kunne høre, om det var taxas eller apotekets telefon, der ringede. Vognmanden gik så over til telefonen, på den anden side af pladsen, men var det ikke hans telefon, der havde ringet, gjorde han tegn til farmaceuten, der så bevægede sig ind til sin.

I de tider var der også politi på gaden. Ikke mange, det var der næppe behov for, men byen havde en fast gadebetjent, Peter Eriksen, der gik vagt i byen hver nat. Han var egentlig ikke høj nok til at blive politibetjent, men da han havde været bokser, kunne dette opveje de manglende centimeter. Hans autoritet var upåklagelig. Hvis han på sin runde kom ud for uromagere, ordnede han det på stedet.

Når københavmertogene kom til byen, kunne det altid høres på, at lukkede hestevogne med gummihjul og med bjældeklang kørte op foran banegården for at hente gæster til hotel Royal og hotel Skandinavien.«

Såvidt Herr Wium. Idyllen havde, som vi ved, sin bagside. I det hele taget skiftede Århus i disse år profil. Universitetets første hovedbygning stod færdig i 1933, Folkebibliotekets nye hus i Mølleparken blev indviet 1934, det nye rådhus i Parkallé blev påbegyndt i 1938, hvor Århus Oliefabrik havde sin mægtige administrationsbygning færdig. Det stærkt omstridte rådhusårn kom dog ikke på før 1942.

Også kirkebyggeri kunne perioden udvise. Skt. Lukaskirken i 1926, Skt. Markuskirken i 1935, og skoler.

På Universitetets og kommunehospitalets grunde blev der bygget konstant hele perioden.

Fragtmandscentralen ved havnen blev bygget i 1933, og i 1938 stod Ringgadebroen færdig og skabte en helt ny forbindelse mellem Århus Nord og Syd.

Den vældige aktivitet var dog måske ikke noget sundt tegn, da den nok var sat igang af hensyn til beskæftigelsen og for midler, der ikke var tilstede.

Men ude i verden begyndte det at trække sammen til uvejr. Hitlers mange annekationer førte endelig til krig, og da Viggo Hansen lukkede sine øjne, var vi inde i den ulykkelige besættelsestid.

Hans Jacob Theiss Errboe

Det var med nogen spænding, medhjælperne på Jernbaneapoteket i sommeren 1941 ventede deres nye chef. Det eneste, man vidste med sikkerhed om ham, var, at han i 1939 var blevet dekoreret med Dansk Idrætsforbunds ærestegn.

Hans Jacob Theiss Errboe var født i Ærøskøbing den 10. januar 1881. Hans far Joseph Petersen Errboe var skippersøn og læge, selv født på øen. Navnet Errboe betyder Ærøbo. Theiss-navnet, der kom fra farmor, var også gammelt på Ærø.

Hans mor hed Anna Cathrine Vogelia Steenstrup af den gamle vidt forgrenede præsteslægt. Errboes morfar var overretssagsfører m.m., folketingsmand Birger Nicolaj Eeg Steenstrup og hørte til den berømmelige søskendeflok fra Thy, der tæller flere berømtheder og rigsdagsmedlemmer. Nævnes bør professor dr. phil. Japetus Steenstrup, der bl. a. korresponderede med Darwin.

Vi har således i Hans Jacob Theiss Errboe en mand af samme beskyttede oprindelse som Krarup og Wulff, ja går vi *meget* langt tilbage, er Errboe og Krarup i familie.

I 1886, da Errboe var 5 år, flyttede familien til Ringe, hvor faderen havde købt en praksis og indrettede sig på Rolighedsvej 3 i den gamle jordemorbolig, som blev udvidet og bygget om.

Ringe ligger i et område af det daværende Svendborg amt, hvor der ikke er nogen købstæder i nærheden, så den havde selv en betydelig oplandshandel og et ret differentieret erhvervsliv. Købmand Becks søster var gift Steenstrup, og hendes søn blev boghandler i byen.

I de første år blev læge Errboe hentet i bondevogne til sygebesøg. Han havde selv en læderbetrukken doktorstol, som blev spændt fast på vognene, og her sad han så mageligt tilbagelænet, men i årene 1890 til 1920 kørte lægen rundt i distriktet på cykel, når vejret tillod det.

Der var også apotek i byen, og Errboe har ofte haft ærinde derhen for sin far. Det er derfor ikke mærkeligt, at han fattede interesse for farmacien, og den 1. februar 1899 begyndte Errboe som discipel på Assens apotek hos apoteker Strøyberg, der havde overtaget apoteket efter sin far og efterlod det til sin søn i 1904.

Her var Errboe til 1. august 1902, tog farmaceutisk medhjælpereksamen i oktober samme år med 2. karakter og konditionerede fra 1. november på Ringe apotek hos apoteker Hans Zahrtmann. Zahrtmann havde en pragtfuld have, og det er sikkert der, Errboes broder Birger har lært begyndelsesgrundene til haveanlæg, der senere blev hans tilværelse. Zahrtmann var også biavler.

Errboe blev hjemme til 1. maj 1903, så tog han på skole i København. Kandidateksamen tog han i oktober 1904 med 1. karakter, og han havde nu – ifølge Dam & Schæffer – en række vikariater, indtil han den 1. maj 1906 tiltræder en kondition på Albani apotek i Odense hos Jens Hornemann Krenchel. Huset, der ligger på et skarpt hjørne, har en ejendommelig, smuk dobbelttrappe op til apotekets indgang.

Det var ved denne tid, Errboe begyndte at dyrke atletik, og man har mistanke om, at det var hans stærke interesse for denne idræt, der gjorde, at han ikke kunne blive i nogen plads i de 2 første kandidatår.

Han havde indrykket en annonce i Politiken i 1904, for at få undervisning i at løbe. Man må forstå, at den organiserede idræt på den tid kun var lidt udbredt, og at den næsten ingen omtale fik i pressen. Klubberne førte en stille tilbagetrukken tilværelse, så det var ikke let at komme til at dyrke idræt for den udenforstående. Således blev Københavns Stadion først anlagt i 1911.

Men Errboe kom da i gang og var så lærenem, at han i perioden 1906-1914 blev Danmarksmester 8 gange, 6 gange i favoritdisciplinen 110 m hækkeløb og 2 gange i længdespring. I 1909 sprang han 13.14 m i trespring, og denne præstation bestod som fynsk rekord i 40 år.

På Albani apoteket blev han i 2 år og holdt så et halvt års pause, formentlig til at dyrke sin idræt. Så vendte han den 1. november

Apotekets fjerde apoteker, jætten Hans Jacob Theiss Errboe (1881-1962).

1908 tilbage til familien i Ringe og til den gamle biavler og have-mand Hans Zahrtmann. Her blev han nu et år, og var med til at fejre Zahrtmanns 70 års fødselsdag den 14. oktober. Apotekeren var jo en gammel ven af familien.

En af Errboes søstre blev nu gift med skolelærer P. Nyholm, senere førstelærer i Ballerup.

Igen holdt Errboe et halvt års pause, før han den 1. maj 1910 begynder kondition på Det gamle Apotek i Holstebro hos Christian Theodor Krenchel, der sikkert må være en slægtring af apotekeren i Albani apoteket.

I Holstebro blev Errboe kun et halvt år, fra 1. november 1910 til 1. august 1915 konditionerede han på Nyt Apotek i Næstved, først hos apoteker Carl Ludvig Petersens enke under bestyrer Viggo Krarup Funch indtil 1. oktober 1914, derpå hos apoteker Christian Vilhelm Johnsen.

Han har dog fået fri til den 30. april 1911 at blive gift i Odense med Petrea Broby.

Nu måtte Errboe som alle andre til København for at komme i fokus. Hans idrætsberømmelse var jo ikke adgangsbillet til et privilegium. Her må man have registreret sin faglige dygtighed på rette sted.

Hans Jacob Theiss Errboe konditionerede fra 15. august 1915 til 1. januar 1917 på Gammel Torvs apotek hos apoteker Ludvig Albeck, der trods en grundig uddannelse hos Alfred Benzon i fabriksmæssig medicin fremstilling havde bestemt, at hans apotek skulle indrettes som »et virkeligt apotek i gammeldags forstand, hvor et godt og farmaceutisk arbejde stadig præsteredes ...«.

Igen synes Errboe at have holdt ferie, for sin næste kondition begynder han først den 15. august 1917 på Ejby apotek, hvor hans slægting sikkert, Peter Johannes Emil Nielsen, var apoteker, hans mor var i hvert fald en Steenstrup.

Her blev Errboe i godt 6 år til 1. januar 1924, hvor han tog til Odense Sct. Knuds apotek, som apoteker Christian Johannes

Aarestrup sad inde med siden 1904. Han var Ridder af Dannebrog, våbenbroder og æresmedlem af 16. batt. soldaterforening. Det var absolut ikke noget for Errboe, der var radikal og modstander af militær, så han holdt det ikke ud i mere end 16 måneder. Fra 1. maj 1925 til 1. april 1926 var han igen uden kondition, hvis vi skal tro Dam & Schæffer.

Den 1. april 1926 fik han kondition på Kibæk apotek hos apoteker Martin Nielsen, der var en ivrig og meget aktiv organisationsmand. Han var således i flere perioder medlem af bestyrelsen for Ribe-Ringkøbing-kredsen i Danmarks Apotekerforening. Her faldt Errboe bedre til, og han var hos apoteker Martin Nielsen, til denne fik apotek i Esbjerg i 1930, så opnåede han selv bevilling til Kibæk apotek, som han overtog den 1. april 1930, og her blev han, til han 1941 fik bevilling til Jernbaneapoteket i Århus.

Hans Jacob Theiss Errboe havde en forholdsvis kort aktiv periode i konkurrenceidrætten, men atletikken beholdt hans hjerte, og han var altid aktiv i motionsidrætten. I Kibæk indrettede han et stadion til glæde og gavn for ungdommen.

Han havde Kibæk apotek til den 15. august 1941, men overtog Jernbaneapoteket allerede den 1. juli samme år.

Og så gik da hans medarbejdere og ventede på ham. Pludselig formørkedes indgangen af en vældig kæmpe, der ragede et par hoveder op over alt folket. Det var den nye apoteker.

Det var en ganske stor virksomhed, Errboe kom til at overtage. Et af landets bedst beliggende apoteker, tæt ved jernbane, rutebilstation, fragtmandscentral og rejsebudcentral, og med 4 håndkøbsudsalg i oplandet, og det kunne nok beskæftige sin mand.

Men Errboe var ikke kun en jätte af udseende, han var også en stor arbejdskraft og en dygtig fagmand. Han deltog ofte selv i arbejdet i officinet, og det var nok lidt koketteri, da han engang i et interview udtalte, at han ikke følte sig særlig tiltalt af apoteksluften.

Hver formiddag i sin embedstid gik Errboe tur på Banegårdsplads, og han var altid på denne tur klar til en diskussion, bl. a. om sit radikale sindelag, der i besættelsestiden havde ganske trænge kår. Han var stærk også i sin tro på muligheden af fredelig sameksistens.

Hans Jacob Theiss Errboe havde mange interesser. Filatelien fyldte vel især hans enlige stunder, men han dyrkede også filosofien, det lå til familien, og teatret, især efter at hans datter Tove var begyndt på Aarhus Teaters scene. Måske gik han også nu og da en tur i Mindeparken, der var anlagt af hans bror Birger Errboe, der var blevet havearkitekt.

Men idrætten havde især hans hjerte, og selv i sin fremskredne alder havde han initiativ til at starte Jysk akademisk Idrætsforening.

Dansk Atletikforbund glemte ham da heller ikke. Da man indstiftede det nye hæderstegn, Jættemærket, var Errboe den første, der modtog det, og det var ham en meget stor glæde, som det fremgår af flere interviews med ham ved senere lejligheder. Det var i 1950 han fik dette mærke, året efter blev han 70 år.

I 1955 følte han, at det var på tide, at han trak sig tilbage fra apoteket. Alderen trykkede så småt, og børnebørnene begyndte at stille deres krav til bedstefar.

Man har indtryk af, at det var en lykkelig mand, der den 1. maj begyndte sit otium, som han fik lov til at nyde i næsten 7 år. Errboe døde den 19. april 1962, 81 år gammel.

Laboratoriemedhjælper Henry G. Wium har fortalt følgende fra Errboes tid:

»En autentisk historie fra Jernbaneapoteket i 1940'erne. Apotekeren og førsteprovisor, som netop havde fået apotekerbevilling og derfor snart skulle rejse, sad på hver sin side af apotekerens store, kvadratiske skrivebord og skændtes om regnskabet. Pludselig smækkede provisoryn den store kassebog i med ordene: »Jeg er glad for, at jeg nu kan vaske mine hænder«. Hvortil apotekeren uden tøven svarede: »Ja, det trænger de også til«. Øjensynlig hav-

de de begge glemt, at apotekerkarlen lå under bordet og reparerede gulvbelægningen, men de blev mindet om det, da han på rette tidspunkt brød ud i et højt nys. Bagefter blev det til megen latter for de tre implicerede.«

Jernbaneapoteket var i Errboes tid det fjerdestørste i landet og det næststørste i provinsen.

Verden udenfor 1941 - 1955

Errboe kom til Århus i en mørk tid. Den tyske besættelse føltes måske allerstærkest i Århus, der netop i sommeren 1941 kom med i den militære sikkerhedszone, hvor man skulle bære legitimationskort, men netop i de dage, da Errboe tiltrådte apoteket, fejrede man byens 500 års jubilæum med indvielse af rådhuset og kongemodtagelse.

Det år rundede Århus de 100.000 indbyggere.

Vi skal ikke her opregne alle de sabotagehandlinger og andre voldsomheder, der foregik i byen, men kun nævne nogle af dem, der enten skete i apotekets nærmeste omgivelser eller var så store, at de ikke kan lades ufortalt.

I juni 1942 gik det ud over DSBs Centralværksteder i Spanien. Skaden løb op i millioner. Den 24. september s.å. blev Oliefabrikens sydhavnsafdeling bombet af englænderne.

Den 27. marts 1943 brændte Stadions tennishal med en mængde tysk materiel efter sabotage. Den 26. august var der generalstrejke og uroligheder på Banegårdsplads.

Dagen efter var det, tyskerne tog det danske militær, og vi sænkede flåden. Den 21. oktober blev Universalfabrikkerne i Fredensgade sprængt i luften.

Den største katastrofe i Århus bys historie indtraf den 4. juli 1944, da en tysk ammunitionslægter ved kornpieren sprang i luften og blev kastet op på den modsatte kaj som en sammenkrøllet blikdåse.

Schalburgkorpset tog hævn ved at foretage en række sprængninger: Århusshallen den 30. september 1944, Demokratens trykkeri den 9. oktober s.å. Værst var dog vel nok sprængningen af sporvejsremisen, hvor mange vogntog blev flammernes bytte. Det kom til at svie til århusianerne i flere år efter krigen.

Jernbane Apotekets facade i 1944 under krigens uroligheder.

Den 31. oktober 1944 var der flyvere i luften. RAF var på vingerne over byen og bombede tyskernes hovedkvarter i Universitetsparken. Også Langelandsgades kaserne fik en fuldtræffer.

Alle disse sprængninger knuste ruder i vid omkreds, og vinduesglas blev en mangelvare. Det var derfor ikke ualmindeligt at se træskodder for de store butiksruder.

Også Jernbaneapoteket måtte for en tid gemme sig bag en solid bræddevæg med seks små vinduesåbninger og en bræddedør.

Krigstiden og efterkrigstiden var præget af varemangel og rationeringer, sortbørsen florerede. Grossererne holdt især til på hjørnet af Frederiksgade og Østergade.

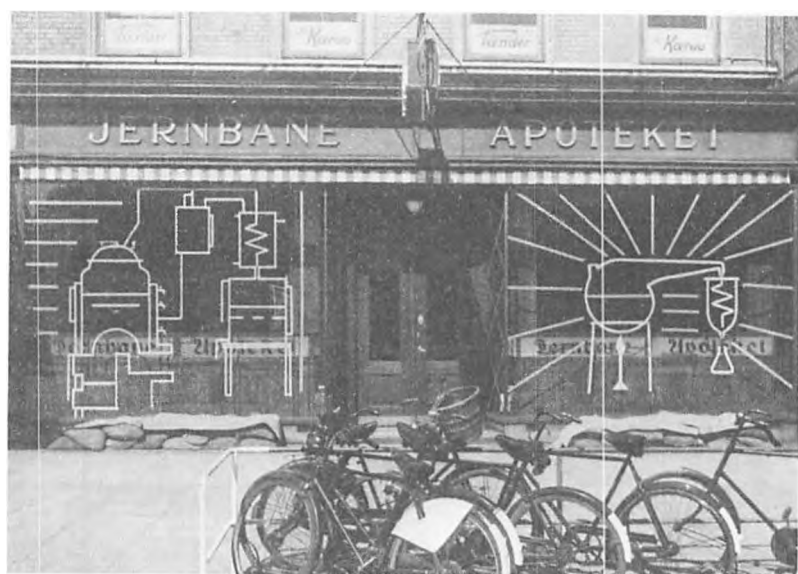
Efter tyskernes kapitulation kom den standsede udvikling så småt igang igen. Genopbygningen satte mange hænder i arbejde, og nye arbejdspladser kom til.

I Korsør havde tyskerne efterladt en stor flydedæk, som kom til at indgå i skadeserstatningsafregningen. Den blev bugseret til Århus, hvor den fik sin plads ved den gamle søndre mole og dannede grundlaget for en blomstrende virksomhed, der i efterkrigsårene har givet arbejde til mange hænder.

Allerede i Viggo Hansens tid var bræddevæggen anskaffet, men den kom først op efter hans død.

Man havde under krigen så småt forsøgt sig med en luftrute København-Ry, der kun levede nogle uger i 1942, men tyskerne efterlod en fortræffelig flyveplads i Tirstrup på Djursland, og allerede i 1946 var der etableret trafikflyvning herfra til København. Kirstinesminde flyveplads åbnede med taxafly i 1948, men var temmelig længe om at komme rigtig igang.

Øverst ses apotekets normale facade i 1942. Nederst har man forstærket ruderne med klæbestimler med apotekersymboler. Bemærk sandsækkene. Det er kort før bræddevæggen kom op.

Årene fra 1945 til 1955 var cyklismens storhedstid. Det var ikke muligt at købe bil, uden man var eksportør, så man kunne skaffe dollars, og så skulle man endda have en indkøbstilladelse, så det gik langsomt med at få en bilpark, sikke tider. Men efterhånden kom der gang i sagerne. Vejbyggeriet begyndte at udvikle sig, først forsøgte man sig med betonveje som de første tyske autostradaer senere blev det foretrukne materiale asfalt, der er mere vejrbestandigt.

Et lille eksempel kan illustrere, hvor langsomt trafikken udviklede sig i disse år. Man satte den første lyskurv op i Århus i Regina-krydset i 1930. Den næste kom ikke før 1955 i krydset Ringgaden-Randersvej.

Folkeforbundet var under krigen blevet afløst af De forenede Nationer. Danmark blev optaget den 5. juni 1945, og sendte straks repræsentanter til forsamlingen.

Marshallhjælpen til Europas genopbygning satte gang i udviklingen, og der blev bl. a. bygget en mængde skibe.

Atombomben satte punktum for krigen i Østen, og hermed gik verden ind i en ny æra, atomalderen, og snart blev håbet om den evige fred kvalt i nye kampbegivenheder og i den kolde krigs uhygge.

Kommunisternes kup i Tjekkoslaviet, Atlantpagten, Maos fremmarch i Kina, Koreakrigen, Mau-Mau-oprør i Kenya, osv. Men i 1955 optages Vesttyskland i NATO, og en udsoning er sket i Vesten.

I Århus fortsattes udbygningen af Universitetet med en række institutter og kollegier. En række nye kommuneskoler blev opført i disse år. Vi fik et Jysk teknologisk Institut 1943, der blev statsanerkendt i 1949.

Trods nye mørke skygger kom hjulene igang, og man vænnede sig til at leve i spændingen.

Jens Clemen Bang Termansen

Det var en vidtberejst mand, der den 18. juni 1897 blev gift med gårdejer senere rigsdagsmand Jens Clemen Jensens datter Marie Jensen fra Tømmerup ved Kalundborg. Han var udlært maler, søn af gårdejer senere rigsdagsmand Niels Jochum Termansen fra Læborg sogn, men stak til søs og arbejdede en tid lang i Sydamerika ved sit fag.

Nu slog han sig ned i Kalundborg som malermester.

Det var Niels Peder Blok Termansen, der senere blev konservator for Nationalmuseet og som sådan dannede skole. I dette hjem blev Jens Clemen Bang Termansen født den 23. april 1907.

Året før var det, at faderen var kommet i kontakt med Nationalmuseet, og nu fik han efterhånden en lang række opgaver rundt om i landet med restaurering af altertavler, så sønnen har ikke set så meget til sin far i opvæksten.

I årene 1921 til 1934 flyttede familien til København, hvor faderen arbejdede på Nationalmuseet, og her blev 2 af Termansens brødre også uddannede til konservatorer.

Termansen begyndte sin farmaceutiske løbebane som discipel på Hillerød Frederiksborg apotek den 1. august 1925. Indehaveren hed den gang Lauritz Vilhelm Lintrup.

I oktober 1928 tog Termansen farmaceutisk medhjælpereksamen med 1. karakter og farmaceutisk kandidateksamen april 1930 med udmærkelse.

Allerede på dette tidspunkt gik Termansen sine egne veje. I stedet for at søge kondition på et apotek blev han nu assistent ved Statens landøkonomiske Forsøgslaboratorium, Kemisk Afdeling fra 1. maj 1930 til 31. oktober 1934.

Nu vendte han tilbage til Hillerød Frederiksborg apotek, hvor imidlertid Lintrups søn, Frederik Vilhelm Lintrup, havde overtaget tøjlerne, og her blev han, til han den 1. november 1938 fik kondition på København Lindeapoteket hos apoteker Carl Blom Lind, der først åbnede sine døre for publikum den 27. december. Termansen var således her med til at færdigindrette et helt nyt og moderne apotek, og her blev han til den 31. juli 1944, hvor han igen forlader apoteksarbejdet.

Han blev nu assistent på Danmarks Apotekerforenings Kontrollaboratorium den 1. august, og sad som forstander for dettes farmaceutisk-kemiske afdeling fra marts 1946 til den 30. april 1955.

I disse år skrev Termansen en lang række artikler af faglig-teknisk art i de farmaceutiske fagblade, samt en lang række C.M.S.-monografier og D.A.K.- og Farmakope-monografier, der har slået hans navn fast som en fremragende dygtig forsker.

Han var således også medlem af det skandinaviske Codex-udvalg.

Et lille klip fra »Demokraten».

ARBEJDSFRONTEN tegning og tekst af MARTINUS HOUGAARD

7 apotekets hjerteskammer Smilende portier-nydning af laboratoriasistenten, den ungepiglige discipel og den kvindelige medhjælper i de udsatte laboratorier og magasiner under Jernbanestationen i Aarhus, Jyllands største, — det har ikke været tegnerens hoveddag. Dermed er det en kortfattet hilse fra det elskverdige personales arbejdsdag, deres virke dækkede i dybet ved afdelingen om den store dampkøle, hvor lyset spiller i de mange mærkelige apparater og beholdere, et typemaderns apotek med bellens sig af, — og som de fleste patienter ingen forælling kan gøre sig om, mens de utaalmodigt afventer ekspeditionen eller lægens recept. Skal farmaceutens virke til det fuldkomne, må de kunne forlade sig paa, at alt er renset, steriliseret og lævrigt behandlet efter alle kunstens regler. Saa det er ikke helt ved siden af, naar man har næde i undergrunden har fornemmelsen af, at være i apotekets hjerteskammer. Svigrer man her, — er resten for-gæves hæk op til kassafoten, hvor tællingen ruller paa liv eller død.

Apotekeren og forskeren Jens Clemens Bang Termansen, født 1907.

I 1955 fik Termansen bevilling til Jernbaneapoteket den 16. april og overtog det den 1. maj. Købesummen for inventar og maskiner var ca. 128.000 kroner.

I de år, Termansen nu havde Jernbane Apoteket, gennemførte han en fuldstændig modernisering og udskiftning af apotekets inventar, med undtagelse af selve officinet. Han lagde især vægt på, at den nye maskinpark blev fuldt moderne.

Termansen trak sig tilbage i 1975 for at give plads for yngre kræfter.

Verden udenfor 1955 - 1975

Warszawapagten kom i 1955, og konturerne blev trukket skarpe op. Ægypten nationaliserede Suezkanalen i 1956 og fik en krig på halsen, som endte med, at kanalen blev ubrugelig i adskillige år, og vi fik den vældige udvikling af tankskibene, der nu har gjort kanalen næsten overflødig.

I 1957 begyndte mennesket at række efter stjernerne. Russerne sendte deres første Sputnik op i oktober, og snart gik det slag i slag, så vi idag næppe har tid til at interessere os for en månelanding.

Vi fik fællesmarkedet i 1958, og EFTA kom i 1960. Det var i disse år, Europas kolonihærdømme over store dele af verden begyndte at smuldre. Det ene land efter det andet fik sin frihed, uden at dette dog betød fred og lykke. Borgerkrige, stammekrige, oprør og militærkup hørte til dagens orden i denne periode.

De nye stater kæmper også indbyrdes, Kina og Indien, Indien og Pakistan, Nordvietnam og Sydvietnam.

Cubakrisen får hele verden til at gyse.

For Århus blev det tiden for de mange gadegennembrud, parkeringspladsernes tid, hvor bilismen fuldstændigt ændrede bybilledet, ja hele vor tilværelse. Det var de mange vejforlægningers tid, de mange nye bykvarterers tid, men trods en enorm ekspansion og trods den store kommunesammenlægning fik Århus ikke i denne periode ændret sin position i samfundet på noget væsentligt punkt. Jo, hvor det før var den eneste provinsby, der havde et universitet, blev den nu blot en af mange.

Udbygningen af Universitetet fortsatte. Statsbiblioteket, der længe havde haft trange kår på Fattiggårdsbakken, fik sit markante bogtårn ved Ringgaden og flyttede op til Universitetet, hvor man bedre kunne opfylde sin forpligtelse som universitetsbibliotek, selv om det i nogen grad gik ud over kontakten til befolkningen.

Det var en periode, hvor mange nye begreber dukkede op, og nye ord blev dannet. Et af de sidste var ordet fremtidschok. Udviklingen begyndte at løbe for stærkt, og der opstod mange protestbevægelser mod forskellige foreteelser. Man forsøgte at hindre, at der blev fældet træer i byerne, man lavede mere eller mindre fredelige demonstrationer. Forureningsdebatten blev en daglig foreteelse, men Århus slap for de store skandaler.

Studstrupværket gav dog anledning til en oprensning af Koraldybet, hvor man efter krigen havde sænket en del tysk ammunition ned på bunden, hvor man aldrig troede, det kunne komme til at genere nogen. Her ligger det meste endnu som en stadig trussel mod de skibe, der skal forsyne Studstrupværket med brændsel.

Idrætten blev i denne tid mere og mere professionel, og træningen mere og mere videnskabelig. Rekorderne stod ikke længere som i Errboes tid, men faldt efter få måneder, uger eller dage.

I 1970 indstillede DFDS natsejladsen til København til stort savn for mange århusianere. Fejldispositioner i DFDS' ledelse kombineret med en uoverensstemmelse med Århus toldvæsen førte til det beklagelige tab for byen.

Statsbanernes store Kalundborgbåde kan ikke erstatte natbåden, men de har dog sørget for en hurtig og stabil forbindelse også i tilfælde af isvinter, hvor disse færgers 10.000 hestekræfter let pløjer sig gennem alt.

Det var flykapringernes og gidseldramaernes periode. Uro og utryghed blev hverdag, og det har bl. a. ført til strenge sikkerhedsregler også i Tirstrup lufthavn, som er århusianernes.

Det var også bankrøveriernes tid, og her gik Århus heller ikke ram forbi.

Det var ungdomsoprørets tid, og Århus måtte en tid give »Røde Rudi« asyl. Han var en tid ansat på Universitetet.

Strøget skiftede karakter. Nye bygningskomplekser skød op, og strækningen fra Reginakrydset til Bispetorvet blev gågade.

Andre steder i byen fik man ensrettet færdsel og parkometre; karreer blev skåret igennem, så gamle kønne huse kom til at stille deres fattige bagsider til fri beskuelse, alt for at skaffe de nødven-

dige parkeringspladser, ak forgæves. For hver ny parkeringsplads kom der to nye biler.

Århus oplands befolkning begyndte at gøre deres indkøb i nabo-byerne, og der opstod supermarkeder langs landevejene, hvor der var plads nok.

En busgade fik man også lavet, og mod slutningen af perioden blev Banegårdsplads igen lagt helt om, og trafikken reguleret. Der blev holdeplads for en lang række buslinier lige ud for Jernbane Apoteket.

Det var fjernsynets udviklingsperiode. Århus fik sin egen sender på Søsterhøj i Skåde bakker og senere egen redaktion i den gamle havneadministrationsbygning i Sydhavnen.

TV begyndte at bestemme folks vaner og lagde deres fritid i et fast skema, som man først er begyndt at vikle sig ud af nu.

Et af tidens store problemer blev narkotikaproblemet, som jo ikke mindst kom til at berøre apotekerne. Mange af disse blev udsat for indbrud, og som vi skal se, måtte man sikre sig på forskellig måde mod røverier.

Århus var ikke mere en ravnekrog – var den ved at blive en rotterede?

Kjeld Sachmann

Vi vil nu til en forandring lade apotekeren selv komme til orde, idet manden bag dette jubilæumsskrift har indvilliget i at skrive sin egen biografi.

Jeg er født den 8. maj 1930 i Søndersø, Fyn, som søn af mekaniker Sigurd Sachmann og Asta, født Fredslund Kjeldsen.

Matematisk-naturvidenskabelig student fra Odense Katedralskole i 1948.

Discipel på apoteket Ørnen, Odense, apoteker Holger Kjær, august 1948 til april 1951, derefter farmaceutisk medhjælpereksamen. Oktober 1953 farmaceutisk kandidateksamen.

1. maj til 31. oktober 1951 ansat som exam. pharm. på Ejby apotek, apoteker Preben Læssøe. November 1953 til marts 1955 værnepligtig soldat ved Sjællandske Ingeniørregiment.

Marts til august 1955 ansat på Kemisk Værk Køge som analysekemiker med udviklingsopgaver.

September 1955 til april 1957 ansat i A/S Alfred Benzon medicinalfabrik med organisk kemisk syntese som hovedopgave, både forskning og produktion.

I ønsket om en fremtid indenfor apotekervæsenet søgte og fik jeg stilling på Svendborg Løve apotek, apoteker J. A. Lassen, og var ansat der fra 1. maj 1957 til 28. februar 1971. Indtil udgangen af 1963 som leder af apotekets produktionsafdeling, bl. a. med etablering af apotekets fremstilling af infusionsvæsker til hospitalet. Desuden foretog jeg identitetskontrollen med hjemkøbte råvarer og foretog forskellige undersøgelser bl. a. vedrørende tabletdragering.

Heraf blev nogle få publiceret i Farmaceutisk Tidende.

Fra 1964 blev jeg ledende provisor på apoteket med ansvar for vareindkøb, personaleledelse og kundebetjening samt som apotekerens stedfortræder. I årene 1964-67 forberedte og ledede jeg en

gennemgribende ombygning af apoteket sammen med arkitekt Jørgen B. Rasmussen, Holte.

Ved apoteker Lassens død i november 1968 blev jeg apoteksbestyrer for boet, indtil efterfølgeren, apoteker H. Werenberg efter udnævnelsen overtog apoteket 1. juni 1969.

1. marts 1971 tiltrådte jeg som ledende provisor på Rødovre apotek, apoteker P. H. Lind. En væsentlig anledning til flytningen var pasningen af mit tillidshverv i forfremmelsesrådet, det krævede min tilstedeværelse i København en til flere gange ugentligt.

Jeg havde her et ualmindelig selvstændigt job, hvor jeg forestod apotekets drift med hovedvægten på den administrative ledelse, personaleadministration, vareindkøb m.v. Jeg organiserede apotekets deltagelse i den omfattende centralproduktion af tabletter, der blev iværksat og udformet af apotekerforeningen, og som nu er videreudbygget til at forsyne mange apoteker med en betydelig del af de »apoteksfremstillede« præparater.

Endvidere blev Rødovre apoteks officin under min ledelse ombygget, igen sammen med arkitekt Jørgen B. Rasmussen.

Den 9. januar 1975 modtog jeg meddelelsen om, at Dronningen havde underskrevet min udnævnelse til apoteker på Jernbane Apoteket i Århus, netop det apotek jeg mest havde ønsket mig både af geografiske og faglige årsager. Jeg overtog apoteket den 1. marts 1975.

Ved siden af min faglige karriere er det her på tide at nævne, at jeg den 1. november 1953 blev gift med Grete (Lissi), født Ravn, altså en uge efter min kandidateksamen og en uge før indkaldelsen til militærtjenesten.

Min kone har altid fulgt med i min udvikling, og selv om jeg ikke selv vil kalde mig fagidiot, har mine hidtidige gøremål dog krævet af hende, at hun har måttet affinde sig med, at en hel del af min fritid er gået med faglige og fagpolitiske aktiviteter.

Udover en halv snes års medlemskab af hjemmeværnet har jeg således plejet følgende hverv: I 1962 blev jeg valgt til formand for

Apoteker ved 100 års jubilæet Kjeld Sachmann, født 1930.

Dansk Farmaceutforenings Fyns kreds og dermed medlem af foreningens landsbestyrelse.

Jeg gik af i 1970, da jeg i stedet valgtes som farmaceutforeningens repræsentant i forfremmelsesrådet. Dette består af to personer, en apotekerforenings- og en farmaceutforeningsrepræsentant, som efter apotekerloven skal foretage den faglige indstilling til sundhedsstyrelsen af de bedst egnede ansøgere til ledige apoteker. Denne indstilling følges næsten altid af indenrigsministeriet ved udnævnelsen.

Jeg udtrådte naturligvis efter de gældende bestemmelser af rådet, da jeg ved min ansøgning i november 1974 til Jernbane Apoteket selv blev ansøger.

I efteråret 1976 valgtes jeg til formand for Jysk farmaceutisk Forum, et tværfagligt selskab, der optager alle »slags« farmaceuter som medlemmer, og som har til formål ved afholdelse af møder m. v. at fremme interessen for teoretisk og praktisk farmaci.

Efter min overtagelse af Jernbane Apoteket blev min første og væsentligste opgave at iværksætte en modernisering af apotekets indretning og effektivisering af funktionerne, og en omfattende ombygning af apoteket foregik fra november 1975 til maj 1976, for tredje gang sammen med arkitekt Rasmussen.

Apoteket er herefter fuldt moderne indrettet, og efter 1. januar 1978 overtog vi efter Sundhedsstyrelsens ønske, som eneste vagt-apotek, vagttjenesten i Århus og omegn.

Lidt om apoteket og samfundet

Af Kjeld Sachmann

Netop her omkring Jernbane Apotekets 100 års jubilæum kan vi begynde at se lidt ind i fremtidens apotekervæsen, idet der netop nu behandles et forslag til en gennemgribende ændring af den apotekerlov, der har været den legale ramme om apoteksvirksomhed i Danmark i snart 25 år.

Apoteket har i dag den samme hovedopgave som førhen, at opfylde befolkningens behov for lægemidler, og dette vil også i fremtiden være gældende. Men baggrunden herfor og måden, det gøres på, er undergået store forandringer i det sekel, vi opererer med i denne lille bog. Jernbane Apotekets historie rækker tilbage i en tid, hvor dette at fremstille medikamenter endnu var forbundet med nogen mystik. Det foregik altsammen i apotekets laboratorium, der var et håndværksted, hvor man ofte betjente sig af egne, hemmelige recepter. Det var farmaceuten, der vidste, hvordan medicinen skulle laves, og det var også ham, der egenhændigt tilvirkede den, så den fik den rette sammensætning. Når »Demokraten« i 1952 skrev om apotekslaboratoriet, at det var apotekets hjertekammer, var det betegnende for den tids apotek. At industrialisering af fremstillingsprocessen har fundet vej også til lægemiddelfremstilling kan næppe overraske nogen, og dette har samtidigt medført den forandring i apotekets medicin fremstilling, at farmaceuten i stedet for at udøve den håndværksmæssige fremstilling af de medicinske præparater har overtaget rollen som den person, der i kraft af sin uddannelse kontrollerer, at teknisk personale omdanner de rette råvarer til det færdige produkt på den rigtige måde, og som tilrettelægger proceduren. Som fremtidsudsigterne tegner sig, ser det ud til, at apotekets egentlige medicin fremstilling i løbet af få år helt vil forsvinde, og det kan nok efterlade en følelse af vemod hos mangan dansk farmaceut, hvad enten det er apotekeren eller provisoren, vi taler om. De apoteks fremstillede lægemidler har hidtil her i landet været en faktor, der holdt medicinpriserne nede. Fremover ønsker myndighederne en effek-

tivisering af styringen på dette område, skønt det i forvejen er kendetegnet ved en usædvanlig intensiv offentlig kontrol med et erhverv, der iøvrigt endnu kan kaldes liberalt.

I gamle dage var det på apoteket, man søgte råd og vejledning i kemisk-tekniske spørgsmål, f. eks. pletjernelse, rensmidler osv., den slags var farmaceuten specialist i. Nutidens farmaceut kan vel stadig noget af det også, men hans uddannelse og interesse er i dag i høj grad drejet i retning af lægemidlets anvendelse og virkning. Det er på dette felt, apotekets informationsaktivitet har udviklet sig i de senere år, og man har ved forskellige undersøgelser erkendt et betydeligt behov for det hos forbrugeren. Det er en oplysningsvirksomhed, der omfatter mange facetter af problemet. F. eks. socialfarmaceutiske intentioner der kan sikre, at medicinen bliver udleveret til patienten med de oplysninger, der er brug for og ikke bare med en etiket med navn på flaskens indhold. Eller oplysning om lægemidlers opbevaring, holdbarhed og anvendelse, områder, der helt selvfølgelig er apoteksorienterede. Også spørgsmål om lægemidlers virkning møder man naturligvis i apotekets skranke, og her må der skelnes imellem de tilfælde, hvor et håndkøbslægemiddel kan anbefales og der, hvor patienten skal opfordres til at søge læge. Man kan i høj grad sige, at apoteket her ofte spiller formidlerens rolle mellem patient og læge. Videre skal nævnes det samarbejde, der foregår i den primære sundhedstjeneste iøvrigt, og hvor apoteket medvirker med kontakter til læger, sociale myndigheder, hjemmepleje osv. Det er en spændende arbejdsmark, hvor man må håbe, at myndighedernes ønske om stærkere økonomisering af apoteksdriften ikke vil stille sig hindrende i vejen for en videreudvikling.

Forud for oprettelsen af Jernbane Apoteket for 100 år siden var gået flere forsøg på at få oprettet det tredje apotek i Århus. Kommunale instanser var interesserede, og Farmaceutisk Medhjælperforening, som den hed dengang, ansøgte om det. men som det er nævnt tidligere, traf ministeriet først beslutning om det, da en gruppe borgere på Frederiksbjerg rettede henvendelse om det. Det blev således også dengang fra ministeriets side bestemt hvor mange apoteker, der skulle være i landet og nøje angivet, i hvilket område i byen det skulle placeres. En procedure, som under den næste apotekerlov vil blive organiseret i et planlægnings-

nævn, der skal rådgive ministeriet. Man tilsiger her desuden større fleksibilitet vedrørende nedlæggelse og oprettelse af apoteker, bl. a. igennem ændringer i det bevillingssystem, der nu hersker, hvor en apotekerbevilling er knyttet til et bestemt apotek og normalt ikke kan fratages indehaveren, før han skal pensioneres. Der vil her blive mulighed for administrativt at flytte en apoteker, når man måtte skønne, der er behov for det. Denne ændring kan komme til at betyde fordele for befolkningen i ekspanderende byområder, hvor muligheden for nyetablerede apoteker vil blive udvidet.

En anden side af apoteksplanlægningen skal nævnes, når vi taler om Århus Jernbane Apotek, og det er apotekernes vagttjeneste. Går vi en snes år tilbage, havde befolkningen mulighed for at hente medicin på ethvert apotek på alle tider af døgnet, alle steder var der nattevagt, og det blev vel dengang betragtet som en selvfølge. Det var heller ikke nogen væsentlig omkostning i apoteksregnskabet og havde derfor næsten ingen indflydelse på medicinpriserne. Men samfundet udviklede sig, og efterhånden skulle også farmaceuten til at have betaling for at betjene publikum om natten og om søndagen. Der indførtes nu en vagtordning, hvorefter et mindretal af landets apoteker skulle sørge for medicinforsyningen udenfor almindelig åbningstid. Der er sket justeringer af disse vagtbestemmelser i årenes løb, og i de større provinsbyer er man i de seneste år i færd med at indføre princippet med eet vagtapotek i hver by, dels for at mindske befolkningens vanskelighed med at finde ud af, hvilket apotek der havde vagttjenesten p.t. og dels for at begrænse til et mindre antal apoteker udgiften til den specielle indretning, der må ske af hensyn til vagtpersonalet. Herunder skal også nævnes de alarmsystemer, der på få minutter sikrer politiets nærværelse, hvis uvedkommende forsøger at skaffe sig adgang til apotekets – stærkt begrænsede – lager af narkotika. I Århus udpegede sundhedsstyrelsen Jernbane Apoteket til denne opgave fra 1. januar 1976, for som årene er gået, er det ikke mere apoteket i byens sydlige udkant, men det er tværtimod placeret i byens trafikale centrum.

Lad mig slutte dette skrift med en kort omtale af samarbejdsformer og tiltaleformer på apoteket. I Jernbane Apotekets levetid har man oplevet perioder, hvor farmaceuten, »kandidaten« kal-

Facaden af det jubilerende apotek.

det, boede på et værelse hos apotekeren som det tyende, man dengang anså ham for at være. Og naturligvis også disciplene. Dette feudale system skal man dog mange år tilbage for at finde. Men apoteksmiljøet har nok været meget traditionspræget, og gamle tiders tiltaleformer er blevet hængende langt op imod vore dage, naturligvis meget forskelligt fra apotek til apotek. Det var således en selvfølge, at personalet ved min overtagelse af Jernbane Apoteket for omkring 3 år siden havde haft for skik at tiltale chefen i tredje person. »Vil apotekeren osv.«. Det kom vi let henover, og jeg tror, omgangsformen på dette punkt er ganske normal, endnu siger vi ikke du til hinanden allesammen, men en skønne dag måske. Men adskillige år tilbage var det også almindeligt, at defektrisen tiltalte kandidaten i tredje person. Det er jo nok sådan, at man derved opbyggede sig nogle myndighedsniveauer, som måske i visse tilfælde kunne støtte autoriteten. Og af konservatisme holdt disse omgangsformer sig altså forholdsvis længere på apoteksområdet end i verden omkring os.

Men vi er ved at blive indhentet af samfundsudviklingen også på dette område, og godt for det. I gamle dage kunne man høre anekdoter om apotekets regnskabsbøger, der var låst forsvarligt

nede, så ingen af de ansatte fik dem at se. Muntre historier ind imellem. Den slags bliver det vanskeligere at finde frem i dagens apotekervæsen, hvor medindflydelse nu er sikret personalet gennem en samarbejdsaftale mellem apotekerforeningen og personaleorganisationerne.

Jernbane Apoteket går ind i sit andet århundrede som en moderne virksomhed i fremgang. At der ikke findes redskaber, krukke eller andet af betydning, der kan sættes i forbindelse med apotekets historie, kan vel bl. a. forklares derved, at apoteket før indehaverskiftet i 1921 som tidligere omtalt blev fuldstændig ribbet for inventar, ligesom de gentagne flytninger af apoteket har medvirket hertil. Det er derfor mit håb, at vi med nærværende lille bog har formet et billede af Jernbane Apoteket, der kan beskrive dets udvikling på det faglige plan og i forbindelse med dets hjemsted, Århus by.

På de følgende sider gengives en række af de receptkuverter, der har været anvendt af de forskellige apotekere.

FREDERIKSBJERG APOTHEK

AARHUS

N. B. KRARUP

Hjørnet af Ryesgade og Banegaardsvej ligefør Jernbanestationen

Telefon 244.

Frederiksbjerg Apothek

JERNBANE APOTHEK

Lige overfor Hovedbanegaarden.

Hjørnet
○ = af = ○
Banegaardsgade
& Ryesgade

N. B. KRARUP
Aarhus.

Jernbane-Apotheket, Aarhus

Tlf. nr 244.

J. O. J. Wulff.

JERNBANE APOTEKET

AARHUS

VIGGO HANSEN

Jernbane-Apoteket
Aarhus.

Viggo Hansen.

C.A. MORTENSEN & CO. ODENSE.

VIGGO HANSEN TLF. 224 & 244.

Aarhus

Jernbane-Apothek.

C.A. MORTENSEN & CO. ODENSE.

Å
r
h
u
s

Receptkøvert

Jernbaneapotek.

Jernbane apoteket

Århus

Døgnekspedition

DØGNEKSPEDITION

JERNBANE APOTEKET ÅRHUS

Aneliste for Niels Bygom Krarup

Der er ikke med denne aneliste tilstræbt nogen fuldstændighed, men alene en oversigt, der kan vise probandens usædvanlig bredt borgerlige herkomst. Vi skal mange generationer tilbage for bare at finde et par almindelige fæstebønder.

1. Probanden, apoteker Niels Bygom Krarup 1834-1917.
2. Far, manufakturhandler Thure Fr. Krarup 1799-1863.
3. Mor, Cathrine Vilhelmine Borchorst 1805-1862.
4. Farfar, provst Chr. Johan Lodberg Krarup 1765-1820.
5. Farmor, Christine Fabricius 1768-1822.
6. Morfar, garvermester Andreas Borchorst 1772-1820.
7. Mormor, Cathrine Elisabeth Swendsen 1773-
8. Farfars far, provst Niels Bygom Krarup 1727-1799.
9. Farfars mor, Christine Sophie Lodberg 1740-1770.
10. Farmors far, Grønlandsmissionær Chr. Fabricius 1736-1786.
11. Farmors mor, Christiane Amalie Foss Heining 1743-1790.
12. Morfars far, brygger Gabriel Borchorst, død 1810.
13. Morfars mor, Cathrine Elisabeth Sihm.
14. Mormors far, hofslagter Niels Swendsen, død 1784.
15. Mormors mor, Birgitte Dorthea Sihm.
16. Farfars farfar, proprietær Christian Krarup 1699-1769.
17. Farfars farmor, Constance Bygum, død 1766.
18. Farfars morfar, provst Christian Johan Lodberg 1685-1761.
19. Farfars mormor, Christine Jensdatter Harlev.
20. Farmors farfar, provst Hans Sørensen Fabricius 1696-1755.
21. Farmors farmor, Marie Jensdatter Achton 1707-1738.
22. Farmors morfar, sognepræst Niels Foss Heining 1712-1780.
23. Farmors mormor, Kirstine Jensdatter Stampe 1720-1772.
24. Morfars farfar,
25. Morfars farmor,
26. Morfars morfar, muremester Andreas Sihm.
27. Morfars mormor, Ane Jensdatter Brun.
28. Morfars farfar,
29. Mormors farmor,
30. og 31. samme som 26. og 27.
32. Ffsfsfar, proprietær Hans Thomsen, død 1699.
33. Ffsfsmor, Inger Hansdatter Krarup, død 1730.
34. Ffsfmsfar, proprietær Niels Jensen Bygum.
35. Ffsfmsmor, Maren Thuresdatter.
36. Ffsmfsfar, biskop Christen Jensen Lodberg 1625-1693.

37. Ffsmfsmor, Johanne Eilertz 1649-1714.
38. Ffsmmsfar, provst Jens Jensen Harlev 1673-1744.
39. Ffsmmsmor, Christine Sophie Gyberg.
40. Fmsffsfar, smed Søffren Jørgensen, død 1719.
41. Fmsffsmor, Anna Lauridsdatter, død 1703.
42. Fmsfmsfar, sognepræst Jens Henriksen Achton, død 1711.
43. Fmsfmsmor, Karen Pedersdatter Friis, død 1754.
44. Fmsmfsfar, sognepræst Niels Hansen Heining 1681-1766.
45. Fmsmfsmor, Bodil Margrethe Foss 1688-1763.
46. Fmsmmsfar, provst Jens Henriksen Stampe, 1682-1733.
47. Fmsmmsmor, Christiane Amalie Thestrup 1693-1735.
48. Mfsffsfar,
49. Mfsffsmor,
50. Mfsfmsfar,
51. Mfsfmsmor,
52. Mfsmfsfar, muremester Andreas Sihm.
53. Mfsmfsmor,
54. Mfsmmsfar, Jens Brun.
55. Mfsmmsmor,
56. Mmsffsfar,
57. Mmsffsmor,
58. Mmsfmsfar,
59. Mmsfmsmor,
60. Mmsmfsfar, muremester Andreas Sihm.
61. Mmsmfsmor,
62. Mmsmmsfar, Jens Brun.
63. Mmsmmsmor,

Personregister

(omfatter ikke anelisten)

- Aarestrup, frk. ass. på Frederiksbjerg Apotek 23
Aarestrup, Carl Ludvig Emil, stiftsfysikus og digter 17, 18
Aarestrup, Christian Johannes, apoteker 59
Aarestrup, Marie Amalie, g.m. Niels Bygom Krarup, apoteker 17, 18, 23
Albeck, Ludvig, apoteker 58
Alberti, P. A., justitsminister 10
Beck, købmand i Ringe 55
Behrend, Christian Thomas Schat, apoteker 32
Benzon, Alfred, apoteker og fabrikant 18, 58, 77
Bollerup, Jens Peter Marius, apoteker 34
Borchorst, Cathrine Vilhelmine, g.m. Thure Frederik Krarup 17
Borre, Harald, kunstmaler 46
Broby, Petrea g.m. Hans Jacob Theiss Errboe, apoteker 58
Causse, S. J. V., apoteker 40
Chaplin, filmskuespiller 51
Dahlberg, apoteksvisitator 45
Dahlsen, Alfred, kunstmaler 22
Darwin, engelsk naturforsker 55
Dutschke, Rudi, ungdomsoprører 74
Erichsen, C. L., apoteker 18
Eriksen, Peter, politibetjent 52
Errboe, Anna Cathrine Vogelie, født Steenstrup 55
Errboe, Birger, havearkitekt 56, 60
Errboe, Hans Jacob Theiss, apoteker 55 ff, 63
Errboe, Joseph Petersen, læge 55
Errboe, Petrea, født Broby 58
Errboe, Tove, skuespiller 60
Estrup, J. B. S., førsteminister 13
Fehr, C. D. C., apoteker 40
Forbæch, Gregers, apoteker 17
Frandsen, Fr., kunstmaler 22
Frich, fabrikant 13, 28
Friis, Frederik Ludvig, apoteker 18
Funch, Viggo Krarup, bestyrer 58
Gehrig Gebrüder 40
Grundtvig, overbibliotekar 51
Hansen, Carl, barber 39
Hansen, Hans Viggo, apoteker 39 ff, 53, 65
Hansen, Johannes Philippa, født Petersen 40, 46

Hansen, Karen, født Winther 46, 49
 Hauberg, J. C., assessor pharm. 18
 Hjorth, apoteker 33
 Hoffmeyer, Niels Fr. Wilh. Elin, apoteker 40
 Holm, Chr. Schifter, apoteker 17
 Horn, Victor Christian Emil Ludolf, apoteker 33
 Høgh-Hansen, arkitekt 46
 Jacobsen, Julie Avgusta Vilhelmine g.m. J. O. J. Wulff, apoteker 29
 Jacobsen, Margrete Marie Rasmine Sofie, g.m. Seidelin, apoteker 30
 Jensen, Jens Clemen, rigsdagsmand 69
 Jensen Johannes V., dyrlægesøn 32
 Jensen, Marie, g.m. Niels Peder Bloch Termansen, konservator 69
 Jensen, Thit, dyrlægedatter 32
 Johnsen, Chr. Vilhelm, apoteker 58
 Juulmann, Johan Chr. Ammentorp, apoteker 32
 Kier, Evald Emil, apoteker 30
 Kinch, enkefrue efter apoteker 32
 Kjeldsen, Asta Fredslund, g. Sachmann 77
 Kjær, Holger, apoteker 77
 Knudsen Brdr., muremestre 46
 Krarup, Anna Elisabeth 23
 Krarup, Cathrine Vilhelmine, født Borchorst 17
 Krarup, Karen Mathilde Andrea, født Winding 23, 25
 Krarup, Marie 23
 Krarup, Marie Amalie, født Aarestrup 17, 18, 23
 Krarup, Niels Bygom, apoteker 17 ff, 27 f, 29, 33, 35, 43, 55
 Krarup, Niels Bygom, skolebestyrer 17
 Krarup, Oluf, 23
 Krarup, Sofus 23
 Krarup, T. F., nekrologskriver 23
 Krarup, Thure Frederik, manufakturhandler 17
 Krenchel, Christian Theodor, apoteker 58
 Krenchel, Jens Hornemann, apoteker 56, 58
 Kreuger, Ivar, fabrikant 51
 Lange, R. Th., apoteker 40
 Lassen, J. A., apoteker 77, 78
 Lind, Carl Blom, apoteker 70
 Lind, P. H., apoteker 78
 Lindberg, flyver 51
 Lintrup, Frederik Vilhelm, apoteker 70
 Lintrup, Lauritz Vilhelm, apoteker 69
 Lotze, apoteker 30
 Læssøe, Preben, apoteker 77
 Monberg, Johan Christian, apoteker 30
 Mygdal, Oluf, apoteker 32
 Müller, A. V., fabrikant 18
 Müller, Axel Georg, apoteker 18
 Mønsted, Otto, fabrikant 27
 Nellemann, Johs. M. V., justitsminister 9, 10, 13

Nielsen, Martin, apoteker 59
 Nielsen, Peter Johannes Emil, apoteker 58
 Nyholm, P., skolelærer 58
 Pedersen, Carl Frederik Friis, apoteker 32
 Pedersen, Hans Rasmus Victor, apoteker 32
 Pedersen, Jes, apoteker 17
 Petersen, Carl Ludvig 58
 Petersen, Chr., frisør 40
 Petersen, Ejnar, tømrermester 46
 Petersen, Johanne Philippa, g.m. Hans Viggo Hansen, apoteker 40, 46
 Petersen, Johannes, købmand 40
 Plesner, Clara Marie, g.m. J. O. J. Wulff, apoteker 30, 34
 Plesner, Hans Frederik, apoteker 30, 32
 Rasmussen, Jørgen B., arkitekt 78, 80
 Ravn, Grete (Lissi), g.m. Kjeld Sachmann, apoteker 78
 Reiersen, legatstifter 20
 Rützou, Sophus Marius, apoteker 30
 Sabroe, Ths. S., fabrikant 14
 Sachmann, Asta Fredslund, født Kjeldsen 77
 Sachmann, Grete (Lissi), født Ravn 78
 Sachmann, Kjeld, apoteker, 77 ff
 Sachmann, Sigurd, mekaniker 77
 Schleisner, Axel Eugen Murillo, apoteker 33
 Seidelin, Frederik Herman Ludolph Marx, apoteker 30
 Seidelin, Margrete Marie Rasmine Sofie, f. Jacobsen 30
 Steenstrup, Anna Cathrine Vogelia, g.m. Joseph Petersen Errboe 55
 Steenstrup, Birger Nicolaj Eeg, folketingsmand 55
 Steenstrup, Japetus, professor 55
 Struer, fabrikant 51
 Strøyberg, apoteker 56
 Termansen, Jens Clemen Bang, apoteker 69 ff
 Termansen, Marie, g.m. Niels Peder Bloch, konservator 69
 Termansen, Niels Jochum, rigsdagsmand 69
 Termansen, Niels Peder Blok, konservator 69
 Thaarup, Otto Joachim Niels, apoteksbestyrer 33
 Werenberg, H., apoteker 78
 Winding, Karen Mathilde Andrea, g.m. Niels Bygom Krarup, apoteker 23, 25
 Winther, Henry, postmester 46
 Winther, Karen, g.m. Hans Viggo Hansen, apoteker, 46, 49
 Wium, Henry G., laboratoriemedhjælper 52, 60
 Wulff, Clara Marie, født Plesner 30, 34
 Wulff, Henrik Jacob 34
 Wulff, Joseph, domæneforvalter 29
 Wulff, Joseph Otto Johannes, apoteker 29 ff, 37, 43, 55
 Wulff, Julie Avgusta Vilhelmine, født Jacobsen 29
 Wulff, Kristian Frederik, præst 29, 30
 Wulff, Rudolph, forretningsmand 34
 Zahrtmann, Hans, apoteker 56, 58

Litteraturliste

- Aarhus i Billeder under Besættelse og Befrielse, 1946.
Alkærsig, Søren: Vejen Sogn i Malt Herred, 1936-41.
Andragende til Justitsministeriet om nye Apotekers Anlæg, 1874.
Avis i 175 År. Aarhus Stiftstidende 1794-1969, 1969.
Betænkninger om Sundhedsvæsenet og Apotekervæsenet i perioden 1896-1956.
Bricka, C. F.: Dansk biografisk Lexikon, 1887-1905.
Commentar til Bekjendtgjørelse om pharmaceutisk Medhjælperexamen, 1878.
Dahl, Svend og P. Engelstoft: Dansk biografisk Haandleksikon, 1920-1926.
Dam, E. og A. Schæffer: De danske Apotekers Historie 1925-1933 + Supplement 1966 af Aage Schæffer.
Danmarkshistoriens Hvornår skete det?, 1972.
Dansk Farmaceutforening. Pharmaceutisk Medhjælperforening 1873-11. Oktober-1948, 1950.
Dansk farmaceutisk Stat, flere udgaver.
Dybdahl, Vagn og Finn H. Lauridsen: Trafik i Århus – før og nu, 1976.
Eriksen, S. Hjort: Sådan var Århus, 1973.
Fabricius, F. B. og L. P. Fabricius: Danske Slægter Fabricius, 1937.
Forslag til en forbedret Uddannelse af Pharmaceuter, 1880.
Grandjean, Poul Bredo: Meddelelser om Gerhard Graaes Forfædre, 1917.
Henriksen, H. M.: Ringe Sogn, 1948.
Holm, Peter: Arbejdernes Byggeforening i Aarhus gennem 50 Aar, 1922.
Jacobsen, C. A.: Apothekervæsenets Forhold til det Kgl. Sundhedskollegium, 1879.
Jacobsen, Erik Th.: Det danske apotekervæsen, 1972.
Holt, Paul, Historisk årstalsliste, 1971.
Hübertz, J. R.: Beskrivelse over Ærø, 1834.
Høy, C. T.: Træk af Marstals Historie, 1913.
Kjær, H. C. og H. Færch: Planer og Kalkuler over Indretning af et dansk Apotek, 1910.
Krak og andre vejvisere.
Krarup, Christian: Stamtavle over Efterkommere af Christian Krarup, 1933.
Lov om apotekervæsenet af 11. juni 1954 med ændringer, 1958.
Lægemedeldistributionen i Danmark, 1974. (Betænkning nr. 725)
Møller, Knud O.: Farmakologi, 5. udgave 1961.
Nielsen, C. F.: Stamtavle over Familien Lodberg, 1876.
Nielsen, Mads: Den gamle Apoteker fortæller, u.å.
Nordvestfyn. Red. af Oluf Andersen m. fl.
Norup, Leo og Auf. F. Schmidt: Gesten sogns historie, 1955.
Det nye apotek. Af J. Gjesing Andersen m. fl.
Om Sundhedskollegiets Tilsyn med Medicinalvæsenet, 1906.
Richter, V.: Dødsfald i Danmark 1761-90, 1907.
Richter, V.: 100 Aars Dødsfald (1791-1890), 1905.

Roussell, Aage: Danske Slotte og Herregårde, 2. udg. 1963-66.
Schæffer, Aage: Søtorup-Haslev apotek, 1956.
Stambog for de tolv søskende Steenstrup på Kvistgård, 1959.
Stamtavle over den Svendborgske Familie Graae, 1882.
Termansen, N. J.: Breve fra – til Fru Skibsted, udg. af Fred. Nørgaard, 1914.
Thomsen, C. Walther: Det gamle Aarhus som Kunstnerne saa det, u.å.
Trap, J. P.: Danmark 5. udgave, 1958-72.
Wiberg, S. V.: Bidrag til en alm. dansk Præstehistorie, 1870-'79.
Wolf, Johannes: Anders Coldings Slægt fra Skrave, 3. udg. 1929.
Zoffmann, A.: Farmaciens Genfødsel i Danmark, 1922.

Periodica:

Aarhus Stiftstidende.
Aarhus Stiftstidende. Jubilæumsmagasin, 1969.
Archiv for Pharmacie.
Bogense Avis.
Farmaceutisk Tidende.
Grenaa Avis.
Historiske Meddelelser om København.
Meddelelser om Familien Krarup nr. 1-9 ved C. Krarup, 1915-33.
Meddelelser om Familien Krarup Ny (2.) Række 1939-43 ved Hans Krarup.
Ny Pharmaceutisk Tidende.
Ringe Avis.
Theriaca.
Diverse leksika.